

BESCHIKKING

Wet Natuurbescherming - ontheffing soorten ruimtelijke ontwikkeling

Aanvrager	Woningstichting SallandWonen
Aangevraagde activiteiten :	WNB Aanvraag Ontheffing soortenbescherming Salland Wonen duurzame instandhouding beschermde soorten gemeenten Raalte en Olst-Wijhe
Datum ontvangst aanvraag :	10 juni 2021
Locatie :	7 dorpen met 15 clusters in de Provincie Overijssel
Datum beschikking :	21.12.2021
Kenmerk :	D2021-11-003214
Zaaknummer :	2021-002722

Datum verzending

22.12.2021

Deze beschikking is als volgt opgebouwd:

A.	BESLUIT ONTHEFFING SOORTEN RUIMTELIJKE ONTWIKKELING	3
A.1	Aanvraag	3
A.2	Besluit	3
A.3	Ondertekening en verzending	4
A.4	Niet mee eens?	5
B.	VOORSCHRIFTEN BIJ HET BESLUIT	6
B.1	Informatie die van belang is bij melden of contact met bevoegd gezag	6
B.2	Algemeen	6
B.3	Soortspecifiek	7
B.4	Overige zaken	11
C.	OVERWEGINGEN BIJ HET BESLUIT	12
C.1	BEVOEGDHEID, PROCEDURE EN TOETSINGSKADER	12
C.1.1	Bevoegdheid	12
C.1.1.1	Gedeputeerde Staten van Overijssel bevoegd	12
C.1.2	Procedure	12
C.1.2.1	Overeenstemming andere provincie	12
C.1.2.2	Adviesverzoek aan gemeente	12
C.1.3	Toetsingskader soorten	12
C.1.3.1	Wettelijke regels	12
C.1.3.2	Provinciaal beleid	12
C.2	WEERGAVE VAN DE FEITEN	14
C.2.1	Aanvraag ontheffing beschermde soorten	14
C.2.1.1	Omschrijving van het project / activiteiten	14
C.2.2	Doel van het project	15
C.2.3	Soorten waarvoor ontheffing wordt gevraagd	16
C.2.4	Periode	16
C.2.5	Onderliggende documenten	16
C.2.6	Aanvullende gegevens	16
C.3	TOETSING AANVRAAG ONTHEFFING SOORTEN	17
C.3.1	Inhoudelijke beoordeling	17
C.3.1.1	Onderzoeksmethode en resultaten onderzoek	17
C.3.1.2	Effectbeoordeling, mitigatie en staat van instandhouding	22
C.3.1.3	Beschrijving noodzaak ontheffing	31
C.3.1.4	Geen andere bevredigende oplossing / alternatievenafweging	31
C.3.1.5	Wettelijk belang van het project	31
C.3.1.6	Toetsing aan overige vereisten	33
C.3.1.7	Zorgplicht blijft altijd gelden	33
D.	SLOTCONCLUSIE	34

A. BESLUIT ONTHEFFING SOORTEN RUIMTELIJKE ONTWIKKELING

A.1 Aanvraag

_____ van het adviesbureau Ecoquickscan heeft, namens uw organisatie, een aanvraag om een ontheffing op grond van de Wet natuurbescherming – onderdeel soorten¹ (verder Wnb - soorten) bij ons ingediend. Deze hebben wij op 10 juni 2021² ontvangen en geregistreerd onder kenmerk 2021-002722. De aanvraag heeft u tussentijds aangevuld³. Deze uitgebreide aanvraag is het uitgangspunt voor deze ontheffing.

A.2 Besluit

Wij besluiten u een ontheffing⁴ te verlenen van verbodsbepalingen voor nationaal beschermde soorten en soorten van de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn. In het bijzonder gaat het om de volgende verboden:

- het opzettelijk vernielen of beschadigen van nesten en rustplaatsen of het wegnemen van deze nesten⁵ van de boerenwaluw, gierwaluw, huismus, huiswaluw, kerkuil, ransuil, spreeuw, steenuil en de zwarte roodstaart;
- het beschadigen of vernielen van voortplantingsplaatsen of rustplaatsen⁶ van de bosvleermuis, gewone dwergvleermuis, gewone grootvleermuis, kleine dwergvleermuis, laatvlieger, meervleermuis, rosse vleermuis, ruige dwergvleermuis, tweekleurige vleermuis en de watervleermuis;
- het opzettelijk beschadigen en vernielen van vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen⁷ van de boommarter, bunzing, eekhoorn, egel, hermelijn, steenmarter en de wezel.

Deze ontheffing heeft betrekking op het uitvoeren van onderhoud, renovatie, sloop (gevolgd door nieuwbouw) en verduurzaming van het woningbezit van SallandWonen, gelegen in Broekland, Heeten, Luttenberg, Mariënheem, Nieuw Heeten, Welsum, Wesepe, Laag Zuthem en Lierderholthuis. In bijlage 1 van dit besluit is het plangebied weergegeven waarop deze ontheffing van toepassing is.

Wij verlenen u geen ontheffing van het verbod om de aangevraagde vogel- en vleermuissoorten opzettelijk te (ver)storen. Dit omdat u voldoende voorzorgsmaatregelen neemt om het opzettelijk (ver)storen van deze soorten te voorkomen en daarmee overtreedt u niet verbodsbepalingen uit artikel 3.1, vierde lid, en artikel 3.5, tweede lid, van de Wet natuurbescherming. Wij verlenen u tevens geen ontheffing voor de baardvleermuis, bosvleermuis en de ringmus. De reden hiervoor is dat het niet aannemelijk is dat verbodsbepalingen worden overtreden voor deze soorten.

Deze ontheffing treedt in werking een dag na de verzenddatum van dit besluit tot en met 31 augustus 2030.

Verder besluiten wij dat de volgende stukken/delen van de aanvraag onderdeel uitmaken van de ontheffing, voor zover niet in strijd met de voorschriften zoals weergegeven onder B. Voorschriften bij het besluit:

- rapport: 'Aanvraag ontheffing Wet natuurbescherming Kleine kernen SallandWonen', van 10 juni 2021.
- rapport: 'Soortenmanagementplan SallandWonen; Plan ten behoeve van de duurzame instandhouding van beschermde soorten', van 20 februari 2021;
- rapport: 'Ecologische onderzoek Kleine kernen SallandWonen', van 6 september 2021.

De motivering voor ons besluit is onder C. *Overwegingen bij het besluit* weergegeven.

¹ In het kader van art. 3.3, eerste lid, art. 3.8, eerste lid en art. 3.10, tweede lid, in samenhang met art. 3.8, eerste lid Wnb

² Kenmerk provincie D2021-06-001861

³ Kenmerk provincie D2021-09-000513, D2021-09-002131, D2021-09-002137, D2021-09-002138, D2021-09-002139

⁴ Op basis van art. 3.3, eerste lid, art. 3.8, eerste lid en art. 3.10, tweede lid, in samenhang met art. 3.8, eerste lid Wnb

⁵ Art. 3.1, tweede lid Wnb

⁶ Art. 3.5, vierde lid Wnb

⁷ Art. 3.10, eerste lid, sub b Wnb

Voorschriften

Aan ons besluit verbinden wij voorschriften. Deze zijn in *B. Voorschriften bij het besluit* weergegeven.

A.3 Ondertekening en verzending

Een afschrift van dit besluit is tevens verzonden aan:

- Burgemeester en wethouders van de gemeenten Olst-Wijhe en Raalte;
- Ecoquickscan, [REDACTED], 't Grieth 106924 BL Loo.

Met vriendelijke groet,
namens Gedeputeerde Staten van Overijssel,

[REDACTED]

Lars Wuijster,
teamleider Vergunningverlening

Bijlagen:

Bijlage 1	Overzocht plangebied met onderzoeksclusters
Bijlage 2	Onderzoeksinspanning per onderzoekscluster
Bijlage 3	Soorten waarvoor ontheffing wordt aangevraagd, per activiteit
Bijlage 4	Natuurkalender
Bijlage 5	Ambitie niveaus van de mitigatie opgave

A.4 Niet mee eens?

Als u het niet eens bent met dit besluit kunt u bezwaar maken

Stuurt u dan een bezwaarschrift aan ons. Wij controleren dan of wij een juist besluit hebben genomen.

Uw bezwaarschrift is een brief die aan een aantal eisen moet voldoen.

De wet stelt eisen aan uw bezwaarschrift. Die eisen zijn:

1. U zegt met welk besluit u het niet eens bent. Dit doet u door in uw bezwaarschrift het kenmerk te vermelden dat op onze brief staat.
2. U zegt waarom u het niet eens bent met dit besluit.
3. U zet uw naam, adres, handtekening en de datum op uw bezwaarschrift.
4. U verstuurt het bezwaarschrift op tijd. Op onze brief staat een verzenddatum. U stuurt ons binnen zes weken na die datum uw bezwaarschrift.

Uw bezwaarschrift kunt u op 3 manieren aan ons versturen.

1. Met de post naar: Gedeputeerde Staten van Overijssel, Team Juridische zaken, Postbus 10078, 8000 GB Zwolle.
2. Via internet. U gebruikt daarvoor ons digitale bezwaarformulier. U vindt het formulier via <https://forms.overijssel.nl/bezwaar-klacht/bezwaar-beslissing/>.
3. Met een faxbericht. Het faxnummer van het team Juridische Zaken is: 088 - 118 86 73.

Wat als u niet kunt wachten tot er een nieuw besluit is genomen?

Ook als u bezwaar maakt treedt dit besluit gewoon in werking. Dat kan vervelende gevolgen voor u hebben. U kunt de rechtbank dan vragen een voorlopige beslissing te nemen, door een zogeheten 'voorlopige voorziening' aan te vragen. Dit is een aparte procedure die loopt naast de door u gestarte bezwaarprocedure. Voor de behandeling van uw verzoek om een voorlopige voorziening betaalt u een bedrag. De rechter kan beslissen dat wij dat bedrag aan u moeten vergoeden. Voor informatie over het indienen van een verzoek belt u met de Rechtbank Overijssel: 088 – 361 55 55.

B. VOORSCHRIFTEN BIJ HET BESLUIT

Het besluit, de voorschriften en de overwegingen zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden.

B.1 Informatie die van belang is bij melden of contact met bevoegd gezag

Geeft u in de e-mail (meldpunt@overijssel.nl) naar ons of in een telefoongesprek (038 499 88 99) altijd aan dat het gaat om de Wet natuurbescherming - soortenbescherming, de naam van het project en ons kenmerk van dit besluit (D2021-11-003214). Daarmee is direct duidelijk voor welk deel van de organisatie de melding of uw verzoek tot contact bestemd is.

B.2 Algemeen

1. Deze ontheffing is alleen geldig voor (medewerkers van) de ontheffinghouder of haar rechtsoptvolgers of in opdracht van de ontheffinghouder handelende (rechts-)personen. De ontheffinghouder of haar rechtsoptvolgers blijven daarbij verantwoordelijk en aansprakelijk voor de juiste naleving van deze ontheffing.
2. Minimaal zeven werkdagen voor aanvang van de werkzaamheden informeert u ons over de startdatum door een e-mail te sturen naar meldpunt@overijssel.nl. Geeft u bij de melding aan:
 - de contactpersoon ter plaatse, inclusief het mobiele telefoonnummer van de contactpersoon;
 - de naam van de begeleidende ecologische deskundige⁸, inclusief het mobiele telefoonnummer van deze persoon;
 - het adres waar de werkzaamheden worden uitgevoerd;

Wanneer contactgegevens wijzigen, informeert u ons hierover.

3. De ontheffinghouder neemt direct contact op met het Overijssel Lokaal, telefoonnummer 038 499 88 99 als bij het uitvoeren van de werkzaamheden van het project andere beschermde soorten dan de genoemde worden aangetroffen. Als het voorkomen van overtreding van verbodsbepalingen niet mogelijk is moet u de activiteiten direct staken. De effecten van de activiteiten voor de aangetroffen soort moet de ontheffinghouder in beeld brengen en doorgeven. Daarbij moeten ook de maatregelen worden meegenomen die nodig zijn om overtreding van verbodsbepalingen te voorkomen. Alleen na toestemming van de provincie mag het werk worden hervat.
4. Als de ontheffinghouder het voornemen heeft af te wijken van de uitvoeringsperiode, de voorgeschreven middelen of van de voorgenomen handelingen als weergegeven in de aanvraag, dan dient hij dit - voorafgaand aan de voorgenomen wijzigingen - ter goedkeuring voor te leggen aan de provincie. Dit is nodig omdat voor deze wijzigingen opnieuw de effecten op de betrokken soorten beoordeeld moet worden. Alleen na schriftelijke toestemming van de provincie is de voorgenomen afwijking toegestaan. Neem hiervoor contact op met het bevoegd gezag via een e-mail naar meldpunt@overijssel.nl.

⁸ De provincie Overijssel verstaat onder een ecologische deskundige een persoon die voor de situatie en soorten ten aanzien waarvan hij of zij gevraagd is te adviseren en/of te begeleiden, aantoonbare ervaring en kennis heeft op het gebied van soort specifieke ecologie. De ervaring en kennis dient te zijn opgedaan doordat de deskundige:

- op HBO, dan wel universitair niveau een opleiding heeft genoten met als zwaartepunt (Nederlandse) ecologie en/of
- op HBO niveau een opleiding heeft afgerond met als zwaartepunt de Wet natuurbescherming, soorten herkenning en zorgvuldig handelen ten opzichte van die soorten en/of
- als ecoloog werkzaam is voor een ecologisch adviesbureau, zoals een bureau welke is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus en/of
- zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenbescherming en is aangesloten bij en werkzaam voor de daarvoor in Nederland bestaande organisaties (zoals bijvoorbeeld Zoogdierverseniging, RAVON, Stichting Das en Boom, Vogelbescherming Nederland, Vlinderstichting, Natuurhistorisch Genootschap, KNNV, NJN, IVN, EIS Nederland, FLORON, SOVON, STONE, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De Landschappen en stichting Beheer Natuur en Landelijk gebied) en/of
- zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenmonitoring en/of bescherming.

B.3 Soortspecifiek

5. U dient, met in achtneming van onderstaande voorschriften, de maatregelen uit te voeren zoals beschreven in de hoofdstukken 9, 10 en 11.2 van de SMP-rapportage van 20 februari 2021 en bijlagen 11 en 12 van het ecologisch onderzoek van 6 september 2021.
6. De werkzaamheden voert u uit in overeenstemming met ondergenoemde voorschriften en door of onder begeleiding van een ecologisch deskundige op het gebied van de soorten waarvoor deze ontheffing geldt.
7. U houdt bij alle type werkzaamheden (onderhoud, verduurzaming, sloop) rekening met de kwetsbare perioden van de boerenwaluw, gierzwaluw, huismus, huiszwaluw, kerkuil, ransuil, spreeuw, steenuil, zwarte roodstaart, gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, kleine dwergvleermuis, laatvlieger, meervleermuis, rosse vleermuis, ruige dwergvleermuis, tweekleurige vleermuis, watervleermuis, boommarter, bunzing, eekhoorn, egel, hermelijn, steenmarter en de wezel, zoals weergegeven in bijlage 4 van dit besluit. Afhankelijk van het seizoen en de weersomstandigheden kunnen deze kwetsbare perioden langer dan wel korter zijn. De geschiktheid van de periode voor het uitvoeren van de werkzaamheden wordt beoordeeld door een ecologisch deskundige op het gebied van de betreffende soort(en). Afwijkingen worden onderbouwd beschreven in het logboek.

Uitvoeringsplanning en ecologisch werkplan

8. Elk jaar (tussen november en februari) houdt u een startup met ons over de uitvoeringsplanning van het komende jaar, waarbij de planning wordt doorgesproken voor de projecten die dat betreffende jaar gaan plaatsvinden. Naast deze uitvoeringsplanning wordt ook het afgelopen jaar geëvalueerd aan de hand van de opgestelde logboeken (voorschrift 28), de natuurinclusieve maatregelen (voorschrift 21) en de uitgevoerde monitoring (voorschriften onder het kopje monitoring).

Aan de hand van de uitvoeringsplanning wordt voorafgaand aan het uitvoeren van de werkzaamheden per jaar een ecologisch werkplan opgesteld waarin wordt aangegeven welke werkzaamheden zijn voorzien, hoe de werkzaamheden worden uitgevoerd en welke maatregelen genomen worden om negatieve effecten op beschermde soorten te voorkomen. Daarbij wordt ook bepaald hoe projecten gefaseerd worden om negatieve effecten op soorten zoveel mogelijk te beperken. Tevens wordt hierin aangegeven welke voorzieningen worden getroffen om natuurinclusief te renoveren. Bij sloop- en nieuwbouwprojecten wordt, omdat hier meer sprake is van maatwerk, een specifiek werkplan per project opgesteld.
9. Het ecologisch werkplan wordt toegespitst op de situatie binnen het plangebied en beschrijft alle te nemen (voorzorgs)maatregelen ten behoeve van de aanwezige beschermde soorten. Het ecologisch werkplan wordt opgesteld door een ecologische deskundige. In het ecologisch werkplan komen de volgende onderdelen aan bod:
 - werkzaamheden en planning;
 - verwachte beschermde soorten en kwetsbare perioden (bij sloop en nieuwbouw aan de hand van een extra veldbezoek);
 - effectbeoordeling;
 - werkwijze voorkomen effecten op aangetroffen en verwachte beschermde soorten;
 - ongeschikt maken;
 - ecologische controle en vrijgave;
 - ecologische begeleiding;
 - logboek;
 - natuurinclusieve maatregelen; zoals beschreven in hoofdstukken 9 en 10 van de SMP-rapportage van 20 februari 2021;
 - algemene zorgplicht, onvoorziene omstandigheden en calamiteiten.Het ecologisch werkplan is op de werklocatie aanwezig en wordt op verzoek van de handhaver aan hem/haar getoond.

10. Onderdeel van het ecologisch werkplan is dat altijd gefaseerd gewerkt wordt in ruimte en tijd (wanneer in een groter deelgebied renovatie plaatsvindt, zoals in een hele straat of meerdere woonblokken). Zo moet u bij een project altijd beginnen bij woningen waar geen beschermde soorten zitten, waarna deze geschikt worden gemaakt voor één of meer van de soorten waar deze ontheffing voor geldt. Vervolgens werkt u richting de woningen waar wel beschermde soorten aanwezig zijn. Doel hiervan is dat u met deze handelwijze zorgt voor de aanwezigheid van voldoende alternatieve verblijfplaatsmogelijkheden.
11. Onderdeel van het ecologisch werkplan is dat voor bijzondere verblijfplaatsen eerst een schriftelijke goedkeuring van ons nodig is voordat de werkzaamheden kunnen starten. Hierbij gaat het om de aanwezigheid van de volgende gevonden verblijfplaatsen:
 - Bolwerken van huismus (bijlage 11.3 van het ecologische onderzoek van 6 september 2021).

Uitgangspunt bij bovenstaande verblijfplaatsen is het behoud van de huidige bolwerken (>30 nesten in een cluster) van de huismus in het betreffende deelcluster. De ecologisch deskundige moet tijdens het ontwerp- en planningsproces met u en de architect en/of aannemer nagaan of het bolwerk kan worden behouden en welke maatwerkmaatregelen dat vraagt. Als het niet mogelijk blijkt om deze belangrijke verblijfplaatsen te behouden, moet de ecologisch deskundige samen met u en de architect en/of aannemer op dezelfde plek in het gebouw een vergelijkbare voorziening realiseren of, indien dit niet mogelijk is, in de directe omgeving (100 meter voor nesten van de huismus). Bij de planning van de werkzaamheden moeten deze belangrijke verblijfplaatsen altijd tijdig beschikbaar zijn. Voor huismusverblijven zijn deze beschikbaar voor aanvang van het broedseizoen in april. Het ontwerp en plan voor de uitvoering van maatwerk moet door de ecologisch deskundige uitgewerkt worden in het ecologische werkplan. De maatwerkaanpak uit het werkprotocol moeten wij eerst schriftelijk goedkeuren. Op basis hiervan nemen wij een besluit. Pas dan mogen de werkzaamheden aan de bijzondere verblijfplaats(en) uitgevoerd worden.

Ongeschikt maken

12. Voordat de werkzaamheden worden uitgevoerd die kunnen leiden tot het beschadigen of vernielen van verblijfplaatsen wordt het gehele plangebied van het aan de orde zijnde project ecologisch ongeschikt gemaakt. Alle geschikte openingen voor dieren worden op een ecologisch verantwoorde wijze dichtgezet. Het ecologisch ongeschikt maken wordt als volgt uitgevoerd:
 - Voordat geschikte openingen ongeschikt worden gemaakt, worden deze eerst visueel geïnspecteerd. Bij deze inspectie van de openingen wordt gekeken naar sporen die dieren achterlaten;
 - Openingen waar dieren of sporen van dieren (m.n. vleermuizen) zijn aangetroffen worden dichtgezet met een 'exclusion flap'. Dieren kunnen de opening dan nog wel verlaten maar niet meer terugkeren. Daarnaast worden met regelmaat 'exclusion flaps' toegepast als er geen sporen zijn aangetroffen, om te voorkomen dat over een te grote afstand geveldelen zijn dichtgezet. Dit is specialistisch werk en wordt tijdens het uitvoeren van het werk bepaald door de ecologisch deskundige;
 - Openingen waar geen sporen zijn aangetroffen of die via de spouw in verbinding staan met een opening die is afgesloten met een 'exclusion flap' worden dichtgezet met weringsmaterialen zoals spouwborstels, weringsborstels, schuimstroken, vulschuim of pur (pur alleen bij sloopp projecten). Ook toegangen tot onder het dak voor bijvoorbeeld huismussen worden, na inspectie door de ecologisch deskundige, dichtgezet met weringsmateriaal zoals spouwborstels of schuimstroken.
13. Voor projecten die starten in de periode april – augustus:
 - Vóór medio februari ongeschikt maken voor steenmarter, huismus en andere vroege broedvogels
 - In april ongeschikt maken voor vleermuizen, gierzwaluw en huiszwaluwIn zeer uitzonderlijke situaties kunnen in gebouwen openingen aanwezig zijn die zowel door bijvoorbeeld huismus en vleermuizen tegelijkertijd worden gebruikt. Denk bijvoorbeeld aan slecht gebouwde kopgevels waar de gevelpan het metselwerk niet op de juiste wijze afdekt of daken

steiler dan 45 graden met een oud type dakpan of een dak in zeer slechte staat waar vleermuizen en huismussen via de dakpannen een toegang tot het dak hebben. Hier wordt maatwerk geleverd, bijvoorbeeld door bij de kopgevel een spleet van 2 cm te behouden waardoor huismussen geen toegang meer hebben, maar vleermuizen er wel uit kunnen. Deze spleet wordt vervolgens in april dichtgezet. Als maatwerk niet mogelijk is, worden deze gebouwen in de periode september en oktober ongeschikt gemaakt.

14. Projecten die starten in de periode september – maart worden in september en oktober ongeschikt gemaakt voor alle verwachte soorten.
15. Mocht onverhoopt blijken dat delen van een gebouw niet ecologisch ongeschikt kunnen worden gemaakt, bijvoorbeeld omdat deze onbereikbaar zijn, dan wordt in overleg met de ecologisch deskundige afgestemd hoe hiermee wordt omgaan. Dit kan bijvoorbeeld door het gebruik van verlichting of het creëren van tocht in de spouwmuur of daken. De wijze van ongeschikt maken wordt opgenomen in het ecologische logboek (voorschrift 28).
16. Het ecologisch ongeschikt maken wordt uitgevoerd door:
 - een uitvoerend bedrijf (bijvoorbeeld een bouwbedrijf) onder begeleiding van een ecologische deskundige; of
 - een daartoe gespecialiseerd bedrijf met een ecooloog in dienst.
17. Na het ongeschikt maken wordt een controle door de ecologisch deskundige van de betreffende soorten uitgevoerd om de woningen ecologisch vrij te geven voor de werkzaamheden. Deze controle wordt tenminste 5 dagen na het ongeschikt maken uitgevoerd. De wijze van ongeschikt maken wordt (visueel vanaf het maaiveld) gecontroleerd. Indien blijkt dat het gebouw onvoldoende ongeschikt is gemaakt, bijvoorbeeld als er nog openingen zijn waar bijvoorbeeld vleermuizen of vogels nog achter weg kunnen kruipen, dienen de gebouwen aanvullend ongeschikt te worden gemaakt. Wanneer vleermuizen worden verwacht of niet uitgesloten kunnen worden, wordt nog een ecologische controle uitgevoerd waarbij gebruik wordt gemaakt van een batdetector. De vleermuiscontrole wordt uitgevoerd door de ecologisch deskundige, onder bij nacht geschikte vliegomstandigheden voor vleermuizen (>10 graden Celsius, weinig wind en maximaal motregen). Indien alsnog vleermuizen worden aangetroffen, dan zullen extra maatregelen getroffen moeten worden om de verblijfplaatsen verder ongeschikt te maken. De ecologisch deskundige bepaalt dat. Deze procedure wordt herhaald totdat geen exemplaren meer waargenomen worden. De werkzaamheden mogen pas starten als uit de controle blijkt dat er geen vleermuizen of broedende vogels aanwezig zijn. Wanneer een ecooloog het gebied heeft vrijgegeven, kunnen de werkzaamheden starten. De ecologische vrijgave wordt vastgelegd in het logboek waarin de bevindingen worden beschreven.

Mitigerende en compenserende maatregelen

18. Regulier onderhoud: beheer en onderhoud van gebouwen (zoals schilderwerk, herstel van voegwerk, schoonmaken en herstel van dakgoten en vervangen van kapotte dakpannen).
 - Bij herstel van voegwerk dienen openingen die als invliegopening gebruikt kunnen worden (bijvoorbeeld open stootvoegen), behouden te blijven.
 - Werkzaamheden worden overdag uitgevoerd.
 - Indien steigers worden geplaatst dienen deze de eventuele uit- en invliegmogelijkheden voor vleermuizen of vogels niet te belemmeren.
19. Projectmatige onderhouds- en verduurzamingsprojecten: grootschalig onderhoud en verduurzaming van gebouwen (zoals vervanging van daken, gevelisolatie, asbestsanering, plaatsing nieuwe kozijnen) + Regulier onderhoud: verwijderen en vervangen van gevelbetimmering, boeiboorden en luiken.
 - Voor gierzwaluw bepaalt u of voor een deel van het project de werkzaamheden buiten de kwetsbare periode kunnen worden uitgevoerd en nieuwe voorzieningen worden gerealiseerd voordat de gierzwaluw in april weer in Nederland zijn.

- Voor de overige soorten worden in het werkplan voorzorgsmaatregelen beschreven. Deze voorzorgsmaatregelen houden in dat, om effecten op soorten te voorkomen, de woningen buiten de kwetsbare periodes ongeschikt worden gemaakt, zodat het doden van dieren wordt voorkomen.
20. Sloop- en nieuwbouwprojecten: Voorafgaand aan het opstellen van het ecologisch werkplan wordt een veldbezoek uitgevoerd door een ecologisch deskundige. Tijdens het veldbezoek wordt bepaald of er naast de gebouwen ook andere elementen aanwezig zijn waar beschermde soorten kunnen voorkomen en waar als gevolg van de voorgenomen werkzaamheden een effect kan optreden. Tijdens dit bezoek wordt bepaald of:
- het plangebied geschikt kan zijn voor kleine marterachtigen, egel, eekhoorn, boom/steenmarter, kerkuil, steenuil of ransuil;
 - sporen zijn aangetroffen;
 - in het plangebied elementen zoals een tuinvijver voorkomen, waar rekening mee gehouden moet worden (zorgplicht).
 - de werkzaamheden een verstorend effect kunnen hebben op de omgeving met betrekking tot de beschermde soorten.
- Op basis van het veldbezoek en de soorten die op basis van dit veldbezoek worden verwacht, wordt het ecologisch werkplan opgesteld. Indien soorten worden verwacht waarop deze ontheffing op toe ziet, en hier effecten kunnen optreden, worden maatregelen getroffen (conform voorschrift 21). Sloopwerkzaamheden worden altijd uitgevoerd buiten de kwetsbare perioden van vleermuizen en vogels.
21. U moet mitigerende en compenserende maatregelen treffen conform de mitigatieopgave (weergegeven in bijlage 5 van dit besluit) en conform de ambitiekaarten uit bijlage 11 en 12 van het ecologisch onderzoek van 6 september 2021). De maatregelen zoals beschreven in de hoofdstukken 9 en 10 van de SMP-rapportage van 20 februari 2021 moeten toegepast worden binnen het plangebied. U moet in het logboek vastleggen waar en welke maatregelen uit de hoofdstukken 9 en 10 van de SMP-rapportage zijn toegepast.

Monitoring

22. U voert gedurende de looptijd van deze ontheffing een periodieke monitoring uit naar de effectiviteit van mitigerende en compenserende maatregelen. Uit deze monitoring moet de effectiviteit van de mitigerende en maatregelen blijken. In totaal kiest u vijf projecten (één sloop- en nieuwbouwproject en vier projectmatige onderhoud- en/of verduurzamingsprojecten) die worden gemonitord op de effectiviteit van maatregelen voor de gierzwaluw en vleermuizen. Dit gebeurt in samenspraak met ons. De projecten moeten voldoen aan een aantal voorwaarden: minimaal bestaan uit 10 woningen en zijn gelegen in een deelcluster met een hoge potentie (aangeduid op ambitiekaart met 2 sterren of 3 sterren voor vleermuizen en/of gierzwaluw, conform bijlage 11 en 12 van het ecologische onderzoek van 6 september 2021). De monitoring vindt plaats (gerekend vanaf het moment dat een project is opgeleverd en de nieuwe voorzieningen functioneel zijn) in jaar 2, 5 en 7 (zie ook tabel 1 in dit besluit). Indien nodig worden in 2022/2023 twee monitoringsprojecten opgestart.
23. Bij sloop- en nieuwbouwprojecten worden voorzieningen (minimaal 1) geplaatst die bijdragen aan een groenere leefomgeving voor marterachtigen, egel of eekhoorn. Het gebruik daarvan wordt door middel van zichtwaarnemingen en sporen gemonitord in jaar 2, 5 en 7. De uitwerking van deze werkwijze voor de monitoring is maatwerk en een voorstel wordt opgesteld per project.
24. De onderzoeksmethode voor het bepalen van de effectiviteit van de maatregelen wordt door een ecologische deskundige uitgevoerd volgens de meest recente wetenschappelijke inzichten (bijvoorbeeld de kennisdocumenten (gierzwaluw/huismus) en/of het (dan geldende) vleermuisprotocol).

Rapportage

25. Vanaf 2022 stuurt u jaarlijks, vóór 31 maart van een kalenderjaar, een rapportage van de monitoring (voorschriften 22 tot en met 24) die het jaar daarvoor heeft plaatsgevonden. Deze rapportage maakt deel uit van de jaarlijkse rapportage zoals vermeld in voorschrift 27. Deze rapportage bevat minimaal een:
- analyse en aanbevelingen ten aanzien van de functionaliteit van de mitigerende maatregelen;
 - analyse van de gerealiseerde meerwaarde voor de beschermde soorten ten aanzien van aantallen verblijven en de werkwijze op basis van het SMP (ten opzichte van afzonderlijke ontheffingen die normaal gesproken ingediend zouden worden).
- Indien uit de monitoringsrapportage of anderszids blijkt dat de getroffen maatregelen onvoldoende zijn, kunnen aanvullende voorschriften worden opgelegd (middels voorschrift 27). Bij een negatieve trend is er reden voor mogelijke herijking van de gebiedsgerichte aanpak en de aard van mitigerende maatregelen. In dat geval zullen ook de monitoringsresultaten van de effectiviteit van maatregelen bij de evaluatie worden betrokken.

Voorschriften ten aanzien van de afspraken en verantwoording van de werkzaamheden en maatregelen

26. De uitvoeringsplanning en de ecologische werkplannen voor het komende jaar (voorschrift 8) worden jaarlijks tussen november en maart gedeeld en besproken met ons (via een startup). Indien aan de orde neemt u in het ecologische werkplan ook de maatwerkaanpak bij bijzondere verblijfplaatsen op (voorschrift 11). Indien aan de orde legt u ons ook voor welke projecten u gaat monitoren naar de effectiviteit van maatregelen voor de gierzwaluw en vleermuizen (voorschrift 22). Deze informatie stuurt u ons toe door een e-mail te sturen naar meldpunt@overijssel.nl, onder vermelding van kenmerk van deze beschikking (D2021-07-002238). Dit doet u uiterlijk voor 31 maart van het betreffende jaar. Het vormt een jaarlijkse rapportage vooraf.
27. Jaarlijks tussen november en maart vindt ook een evaluatie plaats van het afgelopen jaar. Dit kan gelijktijdig met de start up. U stuurt ons de opgestelde logboeken (voorschrift 28), de genomen natuurinclusieve maatregelen (voorschrift 21) en de uitgevoerde monitoring. Deze informatie stuurt u ons toe door een e-mail te sturen naar meldpunt@overijssel.nl, onder vermelding van kenmerk van deze beschikking (D2021-07-002238). Dit doet u uiterlijk voor 31 maart van het volgende jaar. Aan de hand hiervan kan, via een (jaarlijks) overleg tussen u en ons, bijgestuurd worden en kunnen aanvullende voorschriften opgelegd worden (mocht dit noodzakelijk zijn). Het vormt de jaarlijkse rapportage achteraf.

B.4 Overige zaken

Ecologisch logboek

28. U houdt een ecologisch logboek bij of laat dit bijhouden door bijvoorbeeld de ecologisch deskundige. Uit dit logboek blijkt aantoonbaar hoe en waarom uitvoering is gegeven aan de bovengenoemde voorschriften. Het logboek vormt onderdeel van de evaluatie (voorschrift 8). De genomen maatregelen en acties dienen in een logboek te worden vastgelegd zodat er achteraf bewijs is van zorgvuldig handelen. Uitgevoerde maatregelen worden verder door middel van fotobewijs geregistreerd. In het logboek worden data van uitvoering van ecologisch relevante werkzaamheden, wijze van ongeschikt maken, rapportages van controles, aangebrachte (nieuwe) verblijfplaatsen en oplossingen bij onverwachte soorten of situaties bijgehouden. Het ecologisch logboek is op de werklocatie aanwezig en wordt op verzoek van de handhaver aan hem/haar getoond.

C. OVERWEGINGEN BIJ HET BESLUIT

Het besluit, de voorschriften en de overwegingen zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden.

C.1 BEVOEGDHEID, PROCEDURE EN TOETSINGSKADER

C.1.1 Bevoegdheid

C.1.1.1 Gedeputeerde Staten van Overijssel bevoegd

De aangevraagde activiteiten vinden plaats op het grondgebied van Overijssel. De activiteiten vallen niet onder de uitzonderingen van de bevoegdheid, zoals weergegeven in het Besluit natuurbescherming⁹. In dat geval zijn Gedeputeerde Staten van provincie Overijssel bevoegd tot het nemen van besluiten op basis van de Wnb (art. 1.3, eerste lid).

Als de activiteiten ook gevolgen heeft voor populaties van soorten op het grondgebied van de aangrenzende provincie (Wnb, art. 1.3, derde lid) stemmen wij ons besluit af met gedeputeerde staten van die provincie.

C.1.2 Procedure

De procedure voor het verlenen van de ontheffing is uitgevoerd in overeenstemming met hoofdstuk 5 van de Wnb. Daarbij zijn de relevante artikelen van de Algemene wet bestuursrecht van toepassing.

C.1.2.1 Overeenstemming andere provincie

De aangevraagde activiteiten vinden plaats op ons grondgebied. De effecten van het project op beschermde soorten zijn beperkt tot ons grondgebied. Overeenstemming met een andere provincie is niet nodig.

C.1.2.2 Adviesverzoek aan gemeente

Wij hebben de aanvraag naar het college van burgemeester en wethouders van de gemeenten Olst-Wijhe en Raalte gestuurd met het verzoek om advies. De gemeente is vier weken de gelegenheid geboden om te reageren.

Zij hebben van deze mogelijkheid geen gebruik gemaakt.

C.1.3 Toetsingskader soorten

Een ontheffing kan worden verleend als aan verschillende kaders is voldaan. In deze paragraaf beschrijven we kort aan welke kaders wordt getoetst.

C.1.3.1 Wettelijke regels

Een verzoek tot ontheffing wordt beoordeeld op basis van de regels, zoals deze zijn opgenomen in hoofdstuk 3, paragraaf 3.1, 3.2 en 3.3 van de Wet natuurbescherming. Bij ons oordeel houden we tevens rekening met het derde lid van artikel 1.10 Wnb.

Ook het Besluit natuurbescherming¹⁰ en (soms) de Regeling natuurbescherming¹¹ zijn voor de toetsing relevant.

C.1.3.2 Provinciaal beleid

Naast de wettelijke regels hebben wij beleid opgesteld in onze Omgevingsvisie. De regels, die daaruit voortkomen, zijn vastgelegd in onze Omgevingsverordening Overijssel 2017 (hoofdstuk 7 Natuur). Hierin zijn onder andere regels met betrekking tot een vrijstelling van bepaalde soorten weergegeven.

⁹ Art. 1.3, eerste lid Besluit natuurbescherming

¹⁰ Art. 3.9 Besluit natuurbescherming

¹¹ Art. 3.22 Regeling natuurbescherming i.s.m. art. 3.25 Besluit natuurbescherming

In onze Beleidsregel Natuur Overijssel 2017¹² is vastgesteld dat wij kennisdocumenten soorten¹³ (voorheen de soortenstandaarden) betrekken bij de afweging tot het verlenen van een ontheffing op basis van de artikelen 3.3, 3.8 en 3.10 van de Wnb.

C.1.3.2.1 Jaarrond beschermde vogelnesten

Onder invloed van jurisprudentie heeft de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) in 2009 lijsten opgesteld van de vogelsoorten, waarvan het nest jaarrond beschermd moet worden. Wij hebben deze lijsten van jaarrond beschermde nesten van vogels in 2017 beleidsarm overgenomen.

Inmiddels is gebleken dat deze landelijke lijsten niet volledig op onze provincie zijn toegespitst. Daarom hebben wij deze lijsten aangepast. Deze nieuwe lijsten zijn tot stand gekomen aan de hand van de meest recente trends en aantallen van broedvogels in Nederland en in Overijssel. Vervolgens is beoordeeld of de soorten in de juiste categorie waren ingedeeld om de soort aan te merken als soort met vast nest respectievelijk soort met jaarrond beschermd functioneel leefgebied.

Wij hebben 2 lijsten vastgesteld, namelijk:

1. Lijst Vogelsoorten met jaarrond beschermde nesten Overijssel.
2. Lijst vogelsoorten met jaarrond beschermd functioneel leefgebied Overijssel.

De nesten c.q. het ecologisch functionele leefgebied van de soorten op de lijsten zijn beschermd.

Bescherming nesten algemeen

Het nest van een vogel is de plaats of ruimte die een vogel gebruikt voor het leggen en het uitbroeden van de eieren en voor het grootbrengen van de jongen. Indien de soort nest-indicerend gedrag vertoont, zoals het baltsgedrag en het aanslepen van nestmateriaal tot het moment dat de jongen zelfstandig zijn, is het niet toegestaan het nest te verwijderen of de broedlocatie ongeschikt te maken. Het nest-indicerend gedrag is al onderdeel van het broeden.

Als het gaat om vogelsoorten, waarbij de jongen direct het nest verlaten (nestvlinders), is ook de ruime omgeving van het nest belangrijk. In de context van de Wnb valt onder nest zowel de inhoud als de ecologisch functionele omgeving onder het begrip nest. De omvang van de ecologisch functionele omgeving verschilt per vogelsoort. Het betreft de omgeving die nodig is om het broedsucces van de betreffende vogelsoort te garanderen. Onder de verbodsbepaling vallen alle activiteiten die het broedsucces negatief beïnvloeden of teniet doen. Ook situaties, die het nest op zich niet fysiek aantasten, kunnen onder de verbodsbepalingen vallen. Als er bijvoorbeeld sprake is van aantasting van de ecologisch functionele omgeving, waardoor de broedvogel zijn nestplek permanent verlaat.

De meeste vogels maken elk broedseizoen een nieuw nest of zijn in staat een nieuw nest te maken. Die vogels gebruiken hun nest niet als een vaste rust of verblijfplaats. De meeste nesten voor eenmalig gebruik genieten buiten het broedseizoen¹⁴ niet de bescherming van artikel 3.1 van de Wnb.

Jaarrond beschermd nest of leefgebied

Nesten van de boerenwaluw, gierzwaluw, huismus, huiszwaluw, kerkuil, steenuil en de ransuil en het ecologisch functioneel leefgebied van de ringmus, spreeuw en de zwarte roodstaart zijn jaarrond beschermd. Voor deze soort geldt dat de specifieke voorwaarden voor het broeden en grootbrengen van de jongen niet overal aanwezig zijn. De broedplekken met het ecologisch functionele leefgebied van deze soorten genieten daarom ook buiten het broedseizoen bescherming. Op basis daarvan is bij het verwijderen van (oude) nesten van deze soort altijd een ontheffing nodig. Zonder ontheffing is er sprake van een overtreding van de verbodsbepalingen.

¹² Art. 4.2.1 Beleidsregel Natuur Overijssel 2017

¹³ Te raadplegen via: <https://www.bij12.nl/onderwerpen/natuur-en-landschap/kennisdocumenten-soorten-ontheffingen-wet-natuurbescherming/>

¹⁴ Het broedseizoen start met nest-indicerend gedrag en eindigt als de jongen geen ouderzorg meer nodig hebben. De duur en periode van het broedseizoen verschilt per soort.

C.2 WEERGAVE VAN DE FEITEN

C.2.1 Aanvraag ontheffing beschermde soorten

C.2.1.1 Omschrijving van het project / activiteiten

Het volledige woningbezit van SallandWonen bestaat per 2021 ongeveer uit 5.700 huurwoningen, verdeeld over de gemeenten Olst-Wijhe en Raalte. In de dorpen Broekland, Heeten, Luttenberg, Mariënheem, Nieuw Heeten, Welsum, Wesepe, Laag Zuthem en Lierderholthuis, de zogenaamde 'kleine kernen', wordt de komende 10 jaar projectmatig onderhoud- en verduurzamingswerkzaamheden uitgevoerd, alsook planmatig onderhoud en sloop en nieuwbouw (op dezelfde locatie). Binnen deze kleine kernen liggen 1.123 woningen. Een deel hiervan betreft het woningbezit van SallandWonen. De gebouwen van SallandWonen betreffen woningen die vaak minimaal enkele decennia oud zijn (veelal jaren 60 en 70 woningen). Een klein aantal woningen is vooroorlogs. Het plangebied waarbinnen de werkzaamheden plaatsvinden aan de woningen van SallandWonen is weergegeven in bijlage 1 van dit besluit.

Het is voor SallandWonen niet mogelijk om nu reeds exact aan te geven aan hoeveel en welke woningen over een periode van 10 jaar werkzaamheden zijn voorzien. Jaarlijks wordt een begroting vastgesteld voor de projecten van het daaropvolgende jaar. Het gaat om de volgende type werkzaamheden aan het woonbezit van SallandWonen:

- Sloop en nieuwbouw
 - Sloop van bestaande woningen waarbij ook vaak het groen (waaronder ook bomen en struiken) in de tuinen verloren gaat.
 - Realisatie van nieuwbouwwoningen, waarbij natuur inclusieve maatregelen worden getroffen.

- Verduurzamen

Het verduurzamen van woningen is gericht op energiebesparing door het isoleren van de woningschil, het verbeteren van de ventilatie en eventueel het vervangen van de verwarmingsinstallatie. Daaronder vallen het:

- isoleren van de woning, door middel van:
 - Spouwmuurisolatie;
 - Dakisolatie (vanaf binnen zonder dakvervanging of aan buitenzijde door dakvervanging);
 - Vervanging bestaand glas door HR++ glas;
 - Vloer of kruipruimte isolatie.
- aanbrengen, vervangen of opnieuw inregelen van mechanische ventilatie (CO2 gestuurd);
- vervangen van open verbrandingsketels en oude HR ketels;
- asbestsanering;
- verwijderen van schoorstenen (vaak in combinatie met dakisolatie buitenzijde);
- aanbrengen van zonnepanelen.

- Projectmatig onderhoud

Van projectmatig onderhoud is sprake als verduurzaming plaatsvindt in combinatie met planmatig onderhoud en het vernieuwen van bouwkundige onderdelen. In de voorbereiding van een projectmatige onderhoudsproject wordt bepaald welke onderdelen behouden of vervangen worden. Onderdelen die bij projectmatig onderhoud vervangen kunnen worden zijn:

- complete daken (vervangen door een geïsoleerd dak);
- kozijnen;
- gehele gevel;
- gehele dakgoot;
- asbesthoudende onderdelen in gevel of dak.

- Planmatig onderhoud

Planmatig onderhoud betreft onderhoudswerkzaamheden met een terugkerend karakter. Het doel hiervan is om de staat van onderhoud van woningen in een goede conditie te houden. Daaronder vallen:

- steigeropbouw (vaste steiger, rolsteiger, hoogwerker, verreiker, gebruik van steigerdoek);

- schilderwerk;
- glasvervanging inclusief kleine reparaties van kozijn (houtrotherstel);
- boeiboord en gootomtimmering - schilderen en vervangen;
- overlagen van platte daken;
- metselwerkherstel, voegwerk herstel;
- vervangen of herstellen van dilatatievoegen, kitvoegen;
- reinigen van gevels en daken;
- hydrofoberen (gevelbehandelingen na voegwerkherstel);
- betonwerkzaamheden en balkonherstel;
- stucwerkzaamheden buitenzijde;
- hemelwaterafvoer vervangen;
- dakpannen vervangen en/of recht leggen en kleine werkzaamheden aan het dak (lood vervangen, dakdoorvoeren repareren, vervangen dakramen);
- herbestraten van achterpaden.

Een projectmatige onderhoud- of verduurzamingsproject kent een doorlooptijd van meerdere maanden tot circa een jaar (deels afhankelijk van de grootte van een complex en de voorgenomen werkzaamheden). Planmatig onderhoud duurt over het algemeen relatief kort; de werkzaamheden hebben hooguit slechts een tijdelijk effect op bestaande verblijfplaatsen en worden achtereenvolgens uitgevoerd. Bij elke woning van SallandWonen is de doorlooptijd kort om overlast voor de bewoners zoveel mogelijk te voorkomen. De projecten hebben daarom ook een fasering in tijd en ruimte. Het is nog niet precies bekend waar, wanneer en hoe bovenstaande werkzaamheden worden uitgevoerd. Bij alle woningen en gebouwen waar fysieke ingrepen plaatsvinden zal natuurvriendelijk gewerkt worden. Daarnaast wordt standaard natuurinclusief gerenoveerd en verduurzaamd (voor zover dat aan de orde is) en wordt de bebouwing daarmee geschikt gemaakt voor toekomstige bewoning van de gebouwbewonende soorten.

Voor een ander deel van het woningbezit in de grote kernen (Heino, Olst, Raalte en Wijhe) hebben wij aan u een generieke ontheffing op basis van een SMP verleend. Het betreft het besluit met kenmerk D2021-07-002238, van 8 september 2021. De onderhavige aanvraag voor het woningbezit in de kleine kernen is gestoeld op eenzelfde aanpak en uitwerking. Daarom heeft u ook de SMPrapportage gebruikt die ten grondslag lag aan de ontheffing voor de grote kernen (Heino, Olst, Raalte en Wijhe).

C.2.2 Doel van het project

Het doel van SallandWonen is het bouwen, beheren en verhuren van woonruimte tegen een betaalbare huur in de sociale huursector. Huisvesting gaat echter niet alleen om het ter beschikking stellen van een betaalbare woning, maar ook om het verhuren van een goed onderhouden woning die voldoet aan de doelstellingen van de huidige tijd. Renoveren, verduurzamen en het verrichten van planmatig onderhoud draagt bij aan de sociale doelstelling van SallandWonen. Het doel vanuit SallandWonen is om een generieke ontheffing te verkrijgen. Het bijbehorende soortenmanagementplan (SMP) is een instrument dat dient als ecologische onderbouwing bij de te verlenen generieke ontheffing en heeft diverse voordelen voor zowel SallandWonen als de beschermde soorten, zoals:

- duurzame bescherming van fauna;
- het leveren van een bijdrage aan de biodiversiteit door altijd natuurinclusief te bouwen en te renoveren;
- juridische dekking voor het uitvoeren van alle type werkzaamheden van SallandWonen aan haar woningbezit en de vrijheid om de werkzaamheden te plannen, rekening houdend met een fasering in ruimte en tijd;
- verminderen van de 'regeldruk' bij de provincie Overijssel ten aanzien van het behandelen van ontheffingsaanvragen;
- werken aan een goede samenwerking tussen provincie Overijssel en SallandWonen met als doel een duurzame bescherming van soorten door natuurinclusief te bouwen en renoveren.

C.2.3 Soorten waarvoor ontheffing wordt gevraagd

U vraagt ontheffing aan van het verbod om de nesten en rustplaatsen van de boerenzwaluw, gierzwaluw, huismus, huiszwaluw, kerkuil, steenuil, ransuil, ringmus, spreeuw en de zwarte roodstaart opzettelijk te vernielen of te beschadigen of nesten weg te nemen¹⁵ en om deze vogels opzettelijk te storen¹⁶.

Daarnaast vraagt u ontheffing aan van het verbod om de baardvleermuis, bosvleermuis, gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, kleine dwergvleermuis, laatvlieger, meervleermuis, rosse vleermuis, ruige dwergvleermuis, tweekleurige vleermuis en de watervleermuis opzettelijk te verstoren¹⁷ en om de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van deze soorten te beschadigen of te vernielen¹⁸.

Daarnaast vraagt u ontheffing aan om de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van boommarter, bunzing, eekhoorn, egel, hermelijn, steenmarter en de wezel te beschadigen of te vernielen¹⁹.

U vraagt, zoals weergegeven in paragraaf 1.5.2 van het SMP²⁰, ook ontheffing van het verbod om de nesten en rustplaatsen van algemene broedvogels te beschadigen en te vernielen. Als voorbeeld van algemene broedvogels vermeldt u de kauw en de scholekster in het aanvraagformulier. Ik wijs u erop dat nesten en rustplaatsen van de kauw en scholekster niet onder de definitie vallen van jaarrond beschermde vogelnesten, zoals beschreven in paragraaf C.1.3.2.1 van dit besluit. Voor een nadere uitleg aangaande de jaarrond beschermde vogelnesten, en welke vogelsoorten daartoe behoren, verwijst ik u naar onze handreiking²¹.

De bovenstaande soorten heeft u in uw aanvraag nog verder onderverdeeld op type ingreep. Bij sloop en nieuwbouw worden namelijk verbodsbepalingen overtreden van meer soorten dan in het geval van onderhoud of verduurzaming van te behouden woningen. Deze onderverdeling is weergegeven in bijlage 3 van dit besluit.

C.2.4 Periode

De ontheffing wordt aangevraagd voor de periode van 1 september 2021 tot en met 31 augustus 2030.

C.2.5 Onderliggende documenten

Voor de beoordeling van de aanvraag zijn de volgende documenten toegezonden:

- De aanvraag van 10 juni 2021 en de bijbehorende stukken te weten:
- rapport: 'Aanvraag ontheffing Wet natuurbescherming Kleine kernen SallandWonen', van 10 juni 2021.
- rapport: 'Soortenmanagementplan SallandWonen; Plan ten behoeve van de duurzame instandhouding van beschermde soorten', van 20 februari 2021;
- rapport: 'Ecologische onderzoek Kleine kernen SallandWonen', van 6 september 2021.

C.2.6 Aanvullende gegevens

Wij hebben uw aanvraag op 10 juni 2021 ontvangen. Er zijn geen aanvullende gegevens gevraagd. U heeft uw aanvraag wel uitgebreid met aanvullende gegevens. Deze gegevens zijn op 6 en 15 september 2021²² ontvangen.

¹⁵ Art. 3.1, tweede lid Wnb

¹⁶ Art. 3.1, vierde lid Wnb

¹⁷ Art. 3.5, tweede lid Wnb

¹⁸ Art. 3.5, vierde lid Wnb

¹⁹ Art. 3.10, eerste lid, sub b Wnb

²⁰ rapport: 'Soortenmanagementplan SallandWonen; Plan ten behoeve van de duurzame instandhouding van beschermde soorten', van 20 februari 2021

²¹ Soortbescherming in Overijssel; Handreiking voor het aanvragen van een ontheffing, februari 2021, provincie Overijssel

²² Kenmerk provincie D2021-09-000513, D2021-09-002131, D2021-09-002137, D2021-09-002138, D2021-09-002139

C.3 TOETSING AANVRAAG ONTHEFFING SOORTEN

C.3.1 Inhoudelijke beoordeling

Onze Omgevingsverordening geeft voor uw handeling en betrokken soorten geen vrijstelling. We betrekken wel de kennisdocumenten van de gierzwaluw, huismus, kerkuil, steenuil, gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, rosse vleermuis, ruige dwergvleermuis en de watervleermuis en de 'Handreiking Soortenbescherming in Overijssel' (Provincie Overijssel, 2021) bij onze toetsing.

C.3.1.1 Onderzoeksmethode en resultaten onderzoek

Het plangebied omvat delen van het woonbezit van SallandWonen in de dorpskernen van Broekland, Heeten, Luttenberg, Mariënheem, Nieuw Heeten, Welsum, Wesepe, Laag Zuthem en Lierderholthuis. Het onderzoeksgebied voor de kleine kernen is vastgesteld aan de hand van woningen van SallandWonen waar de komende 10 jaar werkzaamheden (planmatig onderhoud, projectmatig onderhoud en verduurzaming en sloop en nieuwbouw) zijn voorzien. Het onderzoeksgebied bestaat volledig uit urbaan gebied, bevat woningen van SallandWonen en woningen van particuliere eigenaren. Elke kern is onderverdeeld in onderzoeksclusters. Elk cluster is ongeveer 3,3 hectare groot. Enkele clusters bevatten ook gemeentelijke of andere bijzondere gebouwen met name kerken en (woon)boerderijen. In bijlage 1 van dit besluit is onderzocht gebied weergegeven, inclusief de clustering en het woonbezit van SallandWonen. De ontheffing ziet toe op het woonbezit van SallandWonen binnen deze clusters.

Er is geen onderzoek gedaan om alle verblijfplaatsen van beschermde soorten binnen het onderzoeksgebied tot in detail vast te stellen, maar het onderzoek is iets globaler van aard geweest. Het onderzoek richt zich op het vaststellen van grotere (kraam)verblijfplaatsen en paarverblijfplaatsen van vleermuizen, verblijfplaatsen van huismussen en op populatie-inschattingen van de gierzwaluw. Tijdens het onderzoek naar deze soorten zijn ook de overige soorten geldt meegenomen.

De potentie van het onderzoeksgebied is bepaald op basis van het aanwezige leefgebied. Het leefgebied van een soort wordt bepaald door een combinatie van factoren: aanwezigheid van verblijfplaatsen (met name op basis van bouwjaar), foerageergebied en eventueel andere benodigde functies zoals beschutting en verbinding met buitengebied. Uit de onderzoeksresultaten van het veldonderzoek kan worden afgeleid of de potentie geschiktheid van het onderzoeksgebied overeenkomt met elkaar. De potentie, samen met de onderzoeksresultaten, is de basis voor de ambitiekaarten.

Het onderzoek is in 2020 uitgevoerd en heeft zich gericht op de belangrijkste verblijfplaatsen (kraamverblijfplaatsen en massawinterverblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis) en de bepaling van de populatiegrootte (kraamverblijfplaatsen en paarverblijfplaatsen) van gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis en laatvlieger. Het onderzoek richt zich niet op het vinden van alle (zomer)verblijfplaatsen van individuele mannetjes van deze drie soorten. Door middel van het gebruik van een batlogger en de analyses van de opnames zijn uitspraken gedaan over het voorkomen van andere soorten vleermuizen. Daarnaast is er onderzoek gedaan naar de verblijfplaatsen van huismussen en andere vroege broedvogels waaronder spreeuw, zwarte roodstaart en ringmus, de populatiegrootte van gierzwaluw, en naar verblijfplaatsen van huiszwaluw, boerenzwaluw en gierzwaluw (actief onderzoek).

Het onderzoek ten behoeve van het SMP betreft een aangepaste, lichtere onderzoeksinspanning dan 'regulier' onderzoek conform de daarvoor geldende protocollen. De protocollen zijn wel als uitgangspunt gebruikt bij het bepalen van deze lichtere onderzoeksinspanning. Daarnaast zijn er soorten (grondgebonden zoogdieren en schemer- en nachtactieve vogels) die meeliften met het actieve onderzoek dat in het kader van het SMP is uitgevoerd. In bijlage 2 van dit besluit is de onderzoeksinspanning per onderzoekscluster per soort(groep) weergegeven. Ten opzichte van het onderzoek in de grote kernen (Heino, Olst, Raalte en Wijhe) heeft u het onderzoek in kleinere deelgebieden (clusters) uitgevoerd, met een hogere onderzoeksinspanning.

Resultaten

- Grondgebonden zoogdieren

Tijdens het onderzoek is de egel nagenoeg in alle dorpen waargenomen. Alleen in de dorpen Broekland en Nieuw-Heeten is de egel niet waargenomen. In Luttenberg zijn de meeste egels waargenomen, namelijk 4 waarnemingen. Ook in de dorpen Heeten, Laag Zuthem en Lierderholthuis zijn twee of drie waarnemingen gedaan. De waargenomen egels betreffen allemaal foeragerende en passerende dieren. Verwacht wordt dat de egels in de directe omgeving van de waarneming een verblijfplaats hebben. Of deze verblijfplaats zich in tuinen, in het openbaar groen of in het buitengebied bevindt, kon niet worden vastgesteld. Ook kan niet worden uitgesloten dat één individu tijdens verschillende onderzoeksmomenten is waargenomen. Mogelijk dat het beperkte aantal waarnemingen van egel ook kan worden verklaard door de aanwezigheid van vele grote en groene tuinen die waarschijnlijk met elkaar en mogelijk ook met het buitengebied in verbinding staan. De tuinen zijn vaak relatief groen en alle clusters liggen tegen of nabij het buitengebied. Ondanks dat de soort niet in alle kleine kernen (in grote aantallen) is waargenomen wordt wel aangenomen dat de soort, met name in tuinen, in ieder dorp voorkomt.

De steenmarter is in een beperkt aantal dorpen waargenomen, namelijk in de dorpen Heeten, Luttenberg en Nieuw-Heeten. Alleen in Luttenberg is de steenmarter meerdere malen waargenomen. De waargenomen steenmarters betreffen allemaal passerende dieren in de straten van de dorpen en zijn niet gebonden aan de gebouwen in de directe omgeving van de waarneming. Ook betreffen het allemaal eenmalige waarnemingen tijdens een onderzoeksrondte en waren er geen duidelijke looprichtingen waar te nemen. Ondanks dat de soort in slechts vier kleine kernen is waargenomen zal iedere kern, naar verwachting, onderdeel uitmaken van een territorium van een steenmarter en zullen geschikte verblijfplaatsen worden gebruikt door de soort. De soort maakt buiten de zoogtijd namelijk gebruik van een groot aantal rustplaatsen. Op basis van literatuur is bekend dat dieren vaak wisselen van rustplaats. Rustplaatsen bevinden zich vaak op locaties die weinig tot niet gebruikt worden door de mens en waar het dier een verborgen bestaan leidt dat alleen met bijvoorbeeld zenderonderzoek zichtbaar wordt. Uit onderzoek met gezenderde dieren (Müskens, 2005) blijkt dat territoria van vrouwtjes in dorpskernen relatief klein zijn. In het desbetreffende onderzoek is de gemiddelde grote 16,8 ha. Het territorium van het gezenderde mannetje betrof 81 ha (deels in het dorp en aansluitende buitengebied gelegen). Aangezien ieder onderzocht cluster circa 3 ha betreft is de verwachting dat binnen de onderzochte clusters diverse dieren voor zullen komen. Dit verklaart ook het waarnemen van steenmarters tijdens het onderzoek. Het voorkomen van de steenmarter is dan ook niet uit te sluiten (met name tuinen en bijgebouwen).

De boommarter is tijdens het ecologisch onderzoek niet waargenomen. Ook in de NDFF-database staan geen waarnemingen van deze soort in de kleine kernen. Aangezien sommige clusters wel tegen of in verbinding liggen met bosrijke gebieden is de aanwezigheid niet uit te sluiten (met name tuinen en bijgebouwen). Aangezien boommarters een sterke binding hebben met grotere bossen en het grootste deel van het onderzoeksgebied in de kernen van de dorpen ligt, wordt niet verwacht dat de soort voorkomt in de woningen binnen het onderzoeksgebied. Aan de randen van enkele clusters liggen wel vrijstaande woningen (geen bezit van SallandWonen) tegen bosrijke gebieden en het buitengebied aan. Boommarters zouden in deze clusters wel gebruik kunnen maken van gebouwen. Frequent gebruik is niet waarschijnlijk gezien het natuurlijke habitat en veelal bossen met daarin een goede populatie oude bomen met holtes. Veel van de bossen zijn namelijk particulier bezit (onder andere landgoederen) en bevatten geen grote percelen ten behoeve van de houtproductie.

De kleine marterachtigen (bunzing, hermelijn en wezel) en eekhoorn zijn tijdens het onderzoek niet waargenomen in het onderzoeksgebied. Gezien het veelal kleinschalige agrarische landschap vaak direct aansluitend op de kleine kernen is zijn deze soorten niet uit te sluiten. Deze soorten kunnen in deze clusters gebruik maken van (bij)gebouwen en tuinen, waar ze door sloop en nieuwbouw geschaad kunnen worden.

- Vleermuizen

Tijdens het ecologisch onderzoek naar vleermuizen zijn acht vleermuissoorten waargenomen, namelijk gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, laatvlieger, meervleermuis,

rosse vleermuis, tweekleurige vleermuis en franjestaart. In bijlage 10 van het ecologische onderzoek zijn de verspreidingskaarten weergegeven, waarbij per cluster vermeld wordt welke verblijfsfuncties per soort aangetroffen, dan wel verwacht worden. In deze bijlage 10 is ook een lijst opgenomen met de adressen van de kraamverblijfplaatsen. De kraamverblijfplaatsen zitten voornamelijk onder gevelpannen of nokpannen op de kopgevels van de huizen. Gevel- en nokpannen geven de vleermuizen in de meeste gevallen toegang tot onder het dak en afhankelijk van de bouw ook tot de luchtsponw.

De gewone dwergvleermuis en de laatvlieger zijn in alle dorpen waargenomen. In de gemeenten Raalte en Olst-Wijhe zijn er in totaal 47 kraamverblijfplaatsen (23 zeker en 8 potentiële in Raalte, Heino, Olst en Wijhe en 10 zeker en 6 potentiële in de kleine kernen) van de gewone dwergvleermuis aangetroffen en 27 kraamverblijfplaatsen (6 zeker en 4 potentiële in Raalte, Heino, Olst en Wijhe en 6 zeker en 11 potentiële in de kleine kernen) van laatvlieger aangetroffen. Daarnaast is er één kraamverblijfplaats van rosse vleermuis waargenomen. In bijlage 10 van het ecologische onderzoek is ook een kaart en een tabel opgenomen met alle kraamverblijfplaatsen die zijn gevonden in de gemeenten Raalte en Olst-Wijhe (totaal van de grote en kleine kernen). Aangezien er in bijna elk dorp (meerdere) kraamverblijfplaatsen van zowel gewone dwergvleermuis als laatvlieger zijn waargenomen, kan worden gesteld dat beide onderzoeken een goed totaalbeeld van het netwerk van kraamverblijfplaatsen in de gemeente Raalte en Olst-Wijhe heeft opgeleverd. Daarnaast kan op basis van alle waarnemingen worden gesteld dat de kraamkolonies regelmatig verplaatsen en dat de kraamverblijfplaatsen over meerdere jaren gebruikt worden (beide vastgesteld in meerdere dorpen). Als laatste is in meerdere dorpen vastgesteld dat kraamkolonies verspreid kunnen zitten over meerdere huizen.

De ruige dwergvleermuis is zeer beperkt waargenomen. Van de ruige dwergvleermuis zijn slechts enkele passerende en foeragerende exemplaren waargenomen in Wesepe, Lierderholthuis, Welsum en Luttenberg. Dit zijn allen dorpen relatief nabij de IJssel of moerasgebied. Naast enkele passerende en foeragerende exemplaren is er slechts één paarverblijfplaats waargenomen in het gehele onderzoeksgebied van de kleine kernen, namelijk in het dorp Laag Zuthem.

De rosse vleermuis is in nagenoeg alle dorpen waargenomen. Alleen in de dorpen Wesepe en Nieuw-Heeten is de soort niet waargenomen. Het betroffen allemaal overvliegende of passerende dieren aan de grenzen van het dorp tegen het buitengebied aan of bij belangrijke groenstructuren die leiden tot aan het buitengebied.

Tijdens de onderzoeksronde is eenmalig meervleermuis boven de watergang ten noorden van Laag Zuthem waargenomen, eenmalig de franjestaart bij de groenstructuur langs de Lemelerweg ten noorden van cluster 30 in Luttenberg en eenmalig de tweekleurige vleermuis op de Vorstenhof in Broekland. Aangezien het allemaal eenmalige en relatief late waarnemingen in de avond of vroege waarnemingen in de ochtend betroffen, kan niet uitgesloten worden dat deze soortenverblijfplaatsen hebben binnen de bebouwing van de kleine kernen. Naast de meervleermuis, franjestaart en tweekleurige vleermuis is ook de gewone grootoorvleermuis waargenomen. Er zijn op hetzelfde onderzoeksmoment enkele exemplaren waargenomen rondom de Maria Onbevlekt Ontvangen kerk aan de Dorpsstraat 16 te Heeten. Het waargenomen gedrag kan een indicatie voor de aanwezigheid van een zomerverblijfplaats zijn. Aangezien er bij deze kerk ook activiteit van diverse soorten (gewone dwergvleermuis, laatvlieger en gewone grootoorvleermuis) is waargenomen, waaronder ook een potentiële winterverblijfplaats van gewone dwergvleermuis, wordt het zeer waarschijnlijk geacht dat deze kerk ook als andere functies voor diverse soorten vleermuizen, waaronder gewone grootoorvleermuis, wordt gebruikt. De baardvleermuis en de bosvleermuis zijn tijdens het onderzoek niet aangetroffen.

- Nacht- en schemeractieve broedvogels

Tijdens het onderzoek zijn kerkuil, ransuil en de steenuil waargenomen. De aanwezigheid van foeragerende dieren in en in de directe omgeving van het onderzoeksgebied zijn indicaties voor de aanwezigheid van territoria in de omgeving van het onderzoeksgebied. Echter, bijna alle waarnemingen van kerkuil, ransuil en de steenuil betroffen overvliegende of foeragerende exemplaren en nabij het buitengebied en/of rondom bijzondere gebouwen, waardoor de territoria hoogstwaarschijnlijk gebonden zijn of zijn gelegen in het buitengebied. Toch kunnen roest- en/of nestlocaties in de dorpen door de

kleinschaligheid van de dorpen en de dichte nabijheid van het buitengebied niet worden uitgesloten. De dorpen bevatten echter weinig geschikte bebouwing die kunnen dienen als roest- of nestlocatie voor schemer- en nachttactieve vogels, waardoor roest- en nestlocaties slechts in kleine aantallen worden verwacht. Daarnaast kan het voorkomen van roestplekken van jonge uilen in het onderzoeksgebied niet worden uitgesloten. Jonge dieren gaan na het uitvliegen op zoek naar een geschikt eigen territorium. Tijdens deze periode willen jonge dieren nog wel eens voor een aantal dagen tot weken tijdelijk gebruik maken van roestplekken gelegen binnen een ander territorium of zonder een geschikte nestgelegenheid.

De steenuil is in nagenoeg alle dorpen waargenomen. Alleen in Laag Zuthem en Welsum is geen steenuil waargenomen. In enkele dorpen, namelijk Heeten, Lierderholthuis en Nieuw-Heeten zijn meerdere waarnemingen van steenuil gedaan. Het betroffen allemaal (kort) roepende dieren aan de randen van de dorpen nabij het buitengebied. Uitzonderingen hierop zijn de waarnemingen in Mariënheem en Nieuw-Heeten. Deze zijn namelijk gedaan midden in het dorp. Naast de waarnemingen van roepende en passerende steenuilen in Nieuw-Heeten is er in Nieuw-Heeten ook een nestlocatie van steenuil vastgesteld. Het nest bevindt zich op een schoorsteen onder een afdakje van Het Wever 9. De bewoner van Het Wever 9 heeft tijdens het onderzoek aangegeven dat het broedpaar van steenuil al een aantal jaar gebruik maakt van de nestlocatie en in 2019 en 2020 zeker jongen hebben gekregen.

- Vroege broedvogels

De huismus is in alle dorpen in diverse aantallen waargenomen. In totaal zijn er 250 nesten waargenomen, waarvan 17 in Broekland, 50 in Heeten, 34 in Laag Zuthem, 22 in Lierderholthuis, 31 in Luttenberg, 26 in Mariënheem, 25 in Nieuw-Heeten, 17 in Welsum en 28 in Wesepe. De nesten zijn voornamelijk waargenomen onder de dakpannen die toegankelijk zijn vanuit de dakgoot. Ook zijn er in meerdere dorpen nesten onder zonnepanelen waargenomen en is er eenmalig een nest vastgesteld in een gierzwaluwkast. Verder zijn de waargenomen nesten vaak gegroepeerd binnen een cluster en zijn binnen een aantal clusters diverse nesten onder één dak waargenomen (locaties van nesten zitten dicht op elkaar). In bijlage 10 van het ecologische onderzoek is een kaart opgenomen met de locaties van alle verblijfplaatsen. Op deze kaart is te zien dat de nesten vaak gegroepeerd in de dorpen aanwezig zijn.

De spreeuw is, met uitzondering van Broekland, in alle dorpen waargenomen. In totaal zijn er 51 nesten waargenomen. De nestlocaties bevinden zich over het algemeen onder nokpannen of onder de dakpannen die toegankelijk zijn vanuit de dakgoot. In bijlage 10 van het ecologische onderzoek is een kaart opgenomen met de locaties van alle verblijfplaatsen. De meeste nesten zijn waargenomen in Heeten (13 nesten) en de minste nesten zijn waargenomen in Laag Zuthem en Welsum (3 nesten). Ook in Mariënheem en Wesepe is een beperkt aantal nesten aangetroffen (4 nesten). In cluster 29 in Luttenberg zijn geen nesten aangetroffen, terwijl in clusters 28 en 30 in totaal 8 nesten zijn aangetroffen. In cluster 29 zijn ook weinig huismusnesten aangetroffen. Ook in cluster 33 gelegen in Nieuw-Heeten zijn zowel weinig spreeuwnesten als huismusnesten waargenomen. Dit is overeenkomstig met de bevindingen uit het SMP-onderzoek voor de grote kernen, waarbij de spreeuw in hetzelfde deel van het onderzoeksgebied nestelt als de huismus, maar de delen van het onderzoeksgebied mijdt waar de huismus in grotere dichtheden voorkomt.

De ringmus is niet aangetroffen tijdens het onderzoek. In Nederland zijn tuinen en het openbaar groen vaak te netjes voor de ringmus. Op basis daarvan wordt (op dit moment) niet verwacht dat de ringmus voorkomt in de woningen binnen het onderzoeksgebied.

De zwarte roodstaart is tijdens het ecologisch onderzoek niet waargenomen. In de NDFF-database staan waarnemingen van deze soort in de kleine kernen Laag Zuthem, Lierderholthuis, Heeten, Nieuw-Heeten en Luttenberg. De meeste waarnemingen betreffen foeragerende, ter plaatse aanwezige en/of zingende/baltsende dieren. Alleen in Laag Zuthem (buiten het cluster) is specifiek nest-indicerend gedrag aangegeven. In Heeten is aansluitend aan cluster 27 een bedrijventerrein gelegen met een grotere dichtheid van deze soort. Gezien de waarnemingen gedaan in het kader van het SMP in Raalte, Heino, Olst en Wijhe is, ondanks het ontbreken van waarnemingen in de NDFF-database, de zwarte roodstaart niet uit te sluiten.

- Late broedvogels

De gierzwaluw is in zeven dorpen waargenomen, alleen in Luttenberg en Welsum zijn geen gierzwaluwen gezien. Daarnaast zijn in Broekland alleen gierzwaluwen buiten het onderzoekscluster waargenomen. Gemiddeld zijn er 58 laagvliegende dieren in de clusters waargenomen, waarvan 4 in Wesepe, 10 in Heeten, 1 in Luttenberg, 2 in Mariënheem, 10 in Nieuw-Heeten, 16 in Laag Zuthem en 15 in Lierderholthuis. Op basis van het aantal laagvliegende dieren worden dus in totaal 38 nesten verwacht in de onderzoeksclusters gelegen in de kleine kernen. In Laag Zuthem, Lierderholthuis, Mariënheem, Heeten en Nieuw-Heeten zijn naast laagvliegende dieren ook nesten van gierzwaluw waargenomen, waarvan de nesten in Mariënheem allemaal buiten het onderzoekscluster zijn aangetroffen. Daarnaast zijn in Wesepe enkele potentiële nestlocaties waargenomen buiten het onderzoekscluster. De nesten zitten vooral onder gevel- en nokpannen op kopgevels van grondgebonden woningen. Een enkele keer zitten de nesten onder de dakgoot op de hoeken van de huizen. In bijlage 10 van het ecologische onderzoek is een kaart opgenomen met de locaties van alle waargenomen nesten van gierzwaluw.

De huiszwaluw is waargenomen in Laag Zuthem, Wesepe, Welsum en Luttenberg. Daarnaast zijn er nesten van huiszwaluw waargenomen in het onderzoeksgebied in Laag Zuthem (8 nesten in het onderzoeksgebied, 1 nest buiten het onderzoeksgebied), Wesepe (1 nest) en Luttenberg (cluster 28, 1 nest). Daarnaast is in Welsum buiten het onderzoeksgebied een kolonie huiszwaluw van ongeveer 30 nesten waargenomen bij IJsseldijk 55. In de andere dorpen zijn geen foeragerende dieren of nesten van huiszwaluw waargenomen. Mogelijk dat de aanwezigheid van vele (kleine) watergangen in de directe omgeving van Luttenberg meer meespeelt in de potentiële geschiktheid voor huiszwaluw dan de aanname dat de aanwezigheid vooral wordt beïnvloed door de aanwezigheid van de IJssel. Rondom Lierderholthuis liggen weinig watergangen en zijn geen huiszwaluwen waargenomen en rondom Luttenberg liggen diverse watergangen en zijn huiszwaluwen waargenomen. De kernpopulatie in Welsum aan de dijk was verwacht vanwege de zeer nabijgelegen IJssel.

De boerenzwaluw is waargenomen in Luttenberg en Heeten. In Heeten (cluster 24) is ook een nestlocatie vastgesteld achter een kapotte plafondplaat van de carport van Hordelmansweg 6. In de andere dorpen zijn geen foeragerende dieren of nesten van boerenzwaluw waargenomen. Het nest van de boerenzwaluw is op een specifieke plek waargenomen, namelijk nabij een voormalige boerderij in Heeten. Het is niet bekend of er nog vee aanwezig zijn. Het lijkt erop dat de aanwezigheid van boerenerven in de directe omgeving van de dorpen er niet automatisch voor zorgt dat de boerenzwaluw ook in de dorpen nestelt. Boerenzwaluwen hebben een specifieke voorkeur voor het maken van nesten in gebouwen, liefst waarin ook vee staat.

Ons oordeel resultaten van de onderzoeken

Het onderzoek is niet gericht op het geheel kunnen uitsluiten van de aanwezigheid van verblijfplaatsen van gebouwbewonende soorten in elke woning van de woningstichting. De belangrijkste locaties voor soorten zijn wel in beeld gebracht. Er zijn goede inschattingen gemaakt hoe groot de populatie is per kern per soort. Het verrichte onderzoek geeft goed inzicht in de verspreiding en de omvang van de populaties van de aangevraagde soorten. De uitkomsten van het ecologisch onderzoek komen overeen met de verwachtingen voorafgaand aan het onderzoek, de literatuur en de actuele verspreidingsgegevens van de soorten. Het onderzoek geeft dus een goed beeld van de soorten in het onderzoeksgebied. Gezien de omvang van het plangebied is een onderzoeksmethode voor vleermuizen gehanteerd die afwijkt van het zogeheten vleermuisprotocol, dat ontwikkeld is voor toepassing op kleinere schaal. De analyse van de onderzoeksresultaten laat zien dat deze benadering een goed beeld geeft van de aanwezige populaties en de verspreiding. Hoewel kraamverblijfplaatsen van vleermuizen goed in beeld zijn gebracht, kan dit niet gezegd worden van de kleinere zomerverblijfplaatsen en paarverblijfplaatsen. In combinatie met de te nemen maatregelen voorafgaand aan daadwerkelijke ingreep wordt echter in voldoende mate tegemoet gekomen aan het voorzorgbeginsel. Ook bij verblijfplaatsen die niet in beeld zijn gekomen wordt rekening gehouden in de uitvoering en in de compensatie.

Geconcludeerd kan worden dat het gevoerde onderzoek goed inzicht geeft over de omvang van de populatie en het aantal broedparen en verblijfplaatsen, en dat de belangrijke verblijfplaatsen van vleermuizen in beeld zijn.

C.3.1.2 Effectbeoordeling, mitigatie en staat van instandhouding

- Effecten

Het effect van werkzaamheden (zie de opsomming paragraaf C.2.1.1 van dit besluit) op de aangevraagde soorten is afhankelijk van het type ingreep dat wordt uitgevoerd. Zo heeft het uitvoeren van schilderwerk aan kozijnen minder structurele effecten als het na-isoleren van een open spouwruimte. Zonder mitigerende maatregelen zijn alle ingrepen verstorend en kunnen een negatief effect hebben op de verblijfplaats. Bij alle woningen en gebouwen waar fysieke ingrepen zullen plaatsvinden, wordt rekening gehouden met beschermde soorten. Daarnaast wordt standaard natuurinclusief gerenoveerd en gebouwd waardoor gebouwen (weer) geschikt gemaakt worden voor toekomstige bewoning. Hoewel met mitigerende maatregelen rekening wordt gehouden met de aanwezigheid van soorten, gaan met name bij sloopactiviteiten en isolatie-ingrepen aan daken en buitenmuren verblijfplaatsen permanent verloren. Er is een onderscheid tussen de onderhoud- en verduurzamingswerkzaamheden aan de woningen (welke als doel hebben het behoud van de woningen) en de sloopwerkzaamheden, waarna vervolgens ter plekke het nieuwe woningen worden gebouwd. In dat laatste geval verdwijnen ook de tuinen en bijgebouwen. Hierdoor kunnen ook verblijfplaatsen geschaad worden van soorten die niet in woningen leven, maar in tuinen en bijgebouwen.

Van alle waargenomen kraam-, zomer- en paarverblijfplaatsen van vleermuizen is slechts een beperkt deel aangetroffen in de woningen van SallandWonen zelf. Van alle gevonden (potentiële) kraamverblijfplaatsen van vleermuizen (33) zijn in de betreffende woningen de komende 10 jaar geen werkzaamheden voorzien die van invloed zijn op de kraamverblijfplaats. Het grootste deel van de gevonden verblijfplaatsen is aanwezig in particuliere koopwoningen. Dit komt overeen met de grote kernen, waar 8% van het totaal aantal gevonden kraamverblijfplaatsen in woningen zit waar SallandWonen de komende 10 jaar werkzaamheden gaat uitvoeren. Alle objecten waar indicerend gedrag voor een winterverblijfplaats is gezien, is in bezit van particulieren, stichtingen, kerkelijke gemeenschappen, scholengemeenschappen of gemeenten. Ook een groot deel van de waargenomen nestlocaties van vogels zijn waargenomen in woningen van particulieren of zijn gebonden aan nestkasten en groenstructuren. De overige soorten zijn ook gebonden aan (grote) groene tuinen, groenstructuren en buitengebied die niet toebehoren aan de woningen van SallandWonen.

Daarnaast zijn een aantal op voorhand verwachte soorten in het geheel niet waargenomen tijdens alle (type) onderzoeken. Het gaat om de baardvleermuis, bosvleermuis en de ringmus. Gezien de biotoopvoorkeur van de bosvleermuis en de baardvleermuis wordt deze soorten alleen in bebouwing in het bos en buitengebied en aan de dorpsranden verwacht. U verwacht geen verblijfplaatsen van de soorten binnen het woonbezit van SallandWonen. De kans dat de baard- en bosvleermuis gemist zijn tijdens het onderzoek is volgens u (zeer) klein. Van de ringmus zijn er ook geen nestlocaties bekend uit reguliere onderzoeken. De ringmus is afhankelijk van ruigtes en natuurlijke en verrommelde terreinen. Deze zijn niet tot nauwelijks aanwezig in de goed onderhouden tuinen en het openbaar groen. Leefgebied voor de ringmus is nauwelijks aanwezig.

Voor de baardvleermuis, bosvleermuis en de ringmus zijn daarom geen negatieve effecten te verwachten, en daarmee ook geen verbodsovertredingen. Voor deze soorten kan daarom geen ontheffing verleend worden. Uw doel is wel om betere omstandigheden te creëren voor de soorten, ook voor de baardvleermuis, bosvleermuis en de ringmus. U stelt ook maatregelen voor deze soorten. Het gaat dan om onder andere ook maatregelen die getroffen worden voor soorten die wel aanwezig zijn, en waarvoor ontheffing verleend wordt. Zodoende kunnen potentiële omstandigheden gecreëerd worden in gerenoveerde/verduurzaamde woningen of nieuwbouwwoningen, waardoor deze soorten in de toekomst mogelijk wel aanwezig kunnen zijn.

- Uitvoeringswijze van de werkzaamheden

Elk jaar wordt een startup gehouden met de uitvoeringsplanning, waarbij de planning wordt doorgesproken voor de projecten voor het komende jaar. Op basis van deze planning wordt jaarlijks een ecologisch werkplan opgesteld voor de betreffende projecten. De uitvoeringsplanning en het ecologisch werkplan wordt jaarlijks gedeeld met ons. Bij het opstellen van het ecologisch werkplan wordt onderscheid gemaakt in de volgende werkzaamheden: projectmatige onderhoud-, verduurzamings- en

planmatige onderhoudsprojecten en sloop- en nieuwbouwprojecten. In het ecologisch werkplan wordt ook ingegaan op de te treffen natuurinclusieve maatregelen.

Door het tijdig gereed hebben van het ecologisch werkplan kan de aannemer zich voorbereiden op de benodigde werkzaamheden: planning, ongeschikt maken en natuurinclusief renoveren en bouwen. Door het jaarlijks opsturen van de uitvoeringsplanning en het ecologisch werkplan aan ons, kunnen wij ons voorbereiden op de controlerende functie. Het ecologisch werkplan en de SMP-rapportage zal op de werklocatie aanwezig zijn of digitaal beschikbaar zijn, en bij betrokken partijen op de bouwplaats bekend. Werkzaamheden moeten aantoonbaar conform de SMP-rapportage, inclusief ecologisch werkplan, worden uitgevoerd. De precieze uitwerking van de startup en het ecologische werkprotocol hebben wij opgenomen in de voorschriften 8 tot en met 11.

Naast de uitvoeringsplanning voor het komende jaar wordt ook het afgelopen jaar geëvalueerd aan de hand van de opgestelde logboeken, de natuurinclusieve maatregelen en de uitgevoerde monitoring. Dit doet u tussen november en maart. Het vormt de jaarlijkse rapportage achteraf. De precieze uitwerking van het logboek, de natuurinclusieve maatregelen en de monitoring hebben wij opgenomen in de voorschriften.

Het plan getuigt van voldoende zorgvuldigheid ten aanzien van de soorten en de uitvoering van de werkzaamheden. Ook tijdens en na de uitvoering van werkzaamheden vindt voldoende borging plaats door het bijhouden van een logboek en door het contact met ons. Zo kan een vinger aan de pols gehouden worden. Van belang daarbij is dat, voor dit type ontheffingen, een jaarlijkse evaluatie plaatsvindt. Positief is het laten goedkeuren van een plan van aanpak van werkzaamheden bij bijzondere (clusters van) verblijfplaatsen. Deze verblijfplaatsen zijn opgenomen in bijlage 10 van de rapportage van het ecologisch onderzoek, waardoor deze verblijfplaatsen inzichtelijk zijn en snel terug te vinden zijn.

- *Mitigerende en compenserende maatregelen*

Voor het vaststellen van de ambitie voor natuurinclusief bouwen en renoveren is eerst de minimale mitigatie bepaald. De aantallen voor mitigatie zijn gebaseerd op de minimale aantallen zoals gebruikelijk is voor reguliere ontheffingen en kennisdocumenten. Omdat voor het SMP niet uitgaan wordt van aangetroffen verblijfplaatsen maar van het gemiddeld voorkomen per woning, zijn de aantallen voor minimale mitigatie hoger dan bij gemiddelde reguliere projecten. Voor ieder aanwezig dier/nestplaats wordt daarmee in een nieuwe verblijfplaats voorzien. Met de aantallen voorzieningen die zijn bepaald voor de minimale mitigatie kan de gunstige staat van instandhouding worden behouden. Op basis van deze berekende aantallen voor de minimale mitigatie is vervolgens bepaald wat een plus is om natuurinclusief te bouwen en renoveren. Dit is in de tabel in bijlage 5 van dit besluit nader uitgewerkt. Het SMP gaat uit van het creëren van een plus voor de voorkomende dieren in de kleine kernen. Dat betekent dat de aantallen voor minimale mitigatie niet de ambitie is, maar dat er een doelstelling ligt voor natuurinclusief bouwen en renoveren waarmee een ruime plus wordt gerealiseerd voor verblijfplaatsen van de gebouwbewonende soorten.

Er is onderscheid gemaakt in drie ambities voor natuurinclusief bouwen en renoveren: 1 ster, 2 sterren en 3 sterren. U heeft met deze categorieën ambitiekaarten gemaakt per cluster en per soortgroep, welke te vinden zijn in bijlage 11 en 12 van de rapportage van het ecologisch onderzoek. Deze ambities gelden zowel voor projectmatige onderhoud- en verduurzamingsprojecten als sloop- en nieuwbouwprojecten. Voor projecten gelegen in een deelcluster waar een hogere ambitie ecologisch zinvol (kansrijk) is op basis van de ambitiekaarten, wordt dit uitgevoerd voor de betreffende soort of soortgroep. Voor projecten gelegen in deelclusters waar volgens de ambitiekaarten de ambitie 1 ster is, is het nastreven van een hogere ambitie voor een soort of soortgroep een vrijblijvende keuze van SallandWonen. Voor deze projecten waar sprake is van het realiseren van een plus kan ook worden gekozen voor opbouwvoorzieningen in plaats van inbouw. Bij planmatig onderhoud worden geen nieuwe voorzieningen ingebouwd, omdat er bij deze werkzaamheden ook geen voorzieningen verloren gaan.

In de tabel in bijlage 5 van dit besluit is ervan uitgegaan dat er bijvoorbeeld twee verblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis kunnen worden aangetroffen per 50 woningen, dus 1 verblijfplaats per 25

woningen. Allereerst is de minimale mitigatie bepaald, dus een factor 1 op 4 volgens de werkwijze in een regulier ontheffingstraject. Vervolgens is dat verdubbeld om de minimale ambitie te bepalen voor vleermuizen. De ambitie natuurinclusief bouwen 1 ster gaat uit van het creëren van 20 kleine verblijfplaatsen voor vleermuizen en 5 kraamverblijfplaatsen, de ambitie natuurinclusief bouwen 3 sterren gaat uit van het creëren van 90 kleine verblijfplaatsen voor vleermuizen en 10 kraamverblijfplaatsen. Standaard worden er voor projecten die op basis van het SMP worden uitgevoerd bij 1 op de 3 woningen kleine verblijfplaatsen gecreëerd (in het meest gunstige geval wordt bijvoorbeeld bij 1 op de 23 woningen een paarterritorium verwacht) en bij 1 op de 10 woningen een kraamverblijfplaats gerealiseerd (in het meest gunstige geval wordt bij 1 op de 79 woningen een kraamverblijfplaats verwacht). Bij een ambitie natuurinclusief bouwen 3 sterren worden zelfs 2 kleine verblijfplaatsen per woning gecreëerd en wordt bij 1 op de 5 woningen een kraamverblijfplaats gerealiseerd. Deze benadering heeft u voor alle soorten gedaan. Bij minimaal 1 op de 3 woningen wordt een kleine vleermuisverblijfplaats gerealiseerd. De kleine verblijfplaatsen worden zo gerealiseerd dat deze voor zowel gewone dwergvleermuis als laatvlieger geschikt zijn en zijn daarmee ook voor een diversiteit van soorten geschikt. Daarnaast wordt er zorg voor gedragen dat 25% van alle kleine vleermuis kasten, dus bij 1 op de 12 woningen, ook geschikt is voor meer vrijhangende soorten (zoals de gewone grootoorvleermuis). Van zomerverblijfplaatsen is bekend dat deze door meerdere soorten kunnen worden gebruikt. Op basis van het bovenstaande mag worden geconcludeerd dat er ruimschoots voldoende verblijfplaatsen voor vleermuizen worden gerealiseerd.

Binnen de kleine kernen liggen 1.123 woningen binnen de clusters en zijn er 250 nesten van de huismus aangetroffen. U stelt dat in ongeveer 1 op de 5 woningen een huismusnest aanwezig is. Bij het SMP in de grote kernen was dat 1:11. Dit is te verklaren doordat de onderzoeksclusters gelegen binnen de kleine kernen minder uit rijtjes huizen bestaan en meer uit vrijstaande woningen, in tegenstelling tot de onderzoeksclusters gelegen in Raalte, Heino, Olst en Wijhe. Het aantal huismussen per m² is even groot voor de kleine kernen als voor het SMP, maar omdat er binnen de kleine kernen minder woningen per m² zijn (minder huizen met grotere percelen), zijn er meer huismussen per woning. Waarschijnlijk is het voedselaanbod een beperkende factor, waardoor het aantal huismussen vergelijkbaar is voor zowel de kleine kernen als het SMP. Het woningbezit van SallandWonen binnen de kleine kernen bestaat voornamelijk uit rijtjeswoningen, vergelijkbaar met de woningen waarvoor het SMP geldt. Er is daarom geen noodzaak geweest tot een wijziging van de aanpak uit het SMP en de ambitie. Een ambitie van 1 ster voor de huismus bestaat uit het aanbieden van 1 nestvoorzieningen per 2 woningen. Dat is voldoende. De berekende gunstige staat van instandhouding is volgens u (net als bij de vleermuizen) een prima uitgangspunt voor het bepalen van de te realiseren natuurinclusieve plus, omdat uit wordt gegaan van een hoger aantal broedparen, worden ook meer voorzieningen gerealiseerd.

In hoofdstuk 9 en 10 van het SMP heeft u de te nemen mitigerende maatregelen weergegeven die voorzien in tijdelijke of permanente verblijfplaatsen voor de gebouwbewonende soorten. Per soort zijn kasten en oplossingen beschreven om invulling te geven aan de ambitie voor natuurinclusief renoveren en bouwen. Aangezien ieder plangebied anders is, dient de informatie uit het SMP voorafgaand aan de uitvoering nog wel vertaald te worden in een ecologisch werkplan. Het doel is om een grote diversiteit aan voorzieningen aan te brengen, om zo ook te voorkomen dat slechts één bepaalde voorziening is aangebracht die onverhoopt niet wordt gebruikt. In het ecologische werkplan wordt specifiek gekeken welke voorzieningen het beste kunnen worden getroffen in relatie tot de te realiseren ambitie (weergegeven in de ambitiekaarten).

De maatregelen die genomen worden tijdens de uitvoering borgen dat de staat van instandhouding van soorten en lokale populaties in ieder geval niet zal verslechteren, maar juist zal verbeteren. Dit gebeurt enerzijds door het nemen van mitigerende maatregelen en het realiseren van een plus voor soorten, anderzijds door monitoring, evaluatie en, indien nodig, aanpassing van de maatregelen of voorschriften. Daarnaast zorgen de gehanteerde protocollen en kwaliteitsborging ervoor dat alle mitigerende maatregelen goed worden uitgevoerd en er direct gereageerd kan worden op nieuwe situaties of ontwikkelingen.

Ondanks dat SallandWonen enkel invloed heeft op verblijfplaatsniveau in de woningen zelf, wil SallandWonen toch maatregelen treffen die ten goede komen aan het leefgebied van de gebouwbewonende soorten. SallandWonen gaat via bijvoorbeeld via folders aan huurders informatie

verstrekken hoe tuinen groener ingericht kunnen worden of zal groene daken gaan aanbrengen. In paragraaf 10.3 van het SMP heeft u deze maatregelen weergegeven. Deze maatregelen worden gezien als vrijwillige plus. De reden hiervoor is dat de negatieve effecten enkel van toepassing zijn op de verblijfplaatsen van de gebouwbewonende soorten, en niet op het leefgebied rondom de verblijfplaatsen, zoals foerageergebied. Daarom verbinden we voor deze maatregelen geen voorschriften aan de ontheffing. We adviseren echter wel om deze maatregelen zoveel mogelijk uit te voeren, aangezien ze wel een positieve bijdrage leveren aan de gebouwbewonende soorten en de biodiversiteit in het algemeen.

- Behoud staat van instandhouding

Door het uitvoeren van de mitigerende maatregelen verslechtert de staat van instandhouding van de aangevraagde soorten niet. Deze blijft minimaal gelijk (en kan verbeteren) met de huidige staat van instandhouding. Vrijwel alle woningen worden beschikbaar gemaakt voor beschermde soorten. Dus ook bij woningen waar nu geen verblijfplaatsmogelijkheden zijn. De geldt ook bij sloop- en nieuwbouwtrajecten. Alle maatregelen tezamen zorgen voor een vergroting van het aanbod aan (potentiële) verblijfplaatsen, en ondervangen het risico dat is verbonden aan een generieke/gebiedsgerichte aanpak. De totale aanpak wordt gemonitord en indien nodig bijgestuurd. Situaties met mogelijk grote effecten op een lokale populatie kunnen voorkomen worden, omdat bijzondere verblijfplaatsen pas beschadigd of vernield mogelijk worden indien een plan van aanpak ter goedkeuring aan ons voorgelegd is en wij hierop een besluit hebben genomen. Indien de maatregelen (overcompensatie en zorgvuldig handelen) goed worden uitgevoerd is het redelijk zeker dat een positief effect optreedt op deze staat van instandhouding. Tevens achten wij voldoende borging gedurende de looptijd van deze ontheffing noodzakelijk, gezien de verplichte contacten met ons en de in te zetten monitoring. Deze monitoring is noodzakelijk om achteraf aan te kunnen tonen dat het soortmanagementplan resultaat boekt, en dat sprake is van een toename in het aantal verblijfsmogelijkheden en in de lokale populaties van de aangevraagde soorten.

Staat van instandhouding en beschermingsmaatregelen grondgebonden zoogdieren

De gunstige stand van instandhouding van de steenmarter is sinds 1950 stabiel of toegenomen (www.verspreidingsatlas.nl). De boommarter heeft zich de laatste decennia uitgebreid in zowel het aantal atlasblokken (uurhokken) waarbinnen de soort is waargenomen als het totale aantal voortplantende dieren (verdubbeling ten opzichte van de vorige Rode Lijst uit 2006). De landelijke trend van de eekhoorn is dat de soort matig is afgenomen. In Overijssel is de trend echter stabiel.

Een landelijke trend voor de bunzing, hermelijn en wezel kan niet berekend worden vanwege de beperkte hoeveelheid data, maar de soorten laten een negatieve trend zien met een afname van meer dan 50% sinds 1997.

De egelpopulatie laat doorgaans een afwisseling van goede en slechte jaren zien, maar over de gehele periode genomen is er een afnemende trend waar te nemen (www.zoogdiervereniging.nl). Op basis van de omvang van het territorium en het grote aantal rustplaatsen dat wordt gebruikt door een individueel dier, zal de lokale gunstige staat van instandhouding, ook bij sloop- en nieuwbouwprojecten, niet in het geding komen.

Aangezien de gebouwen van SallandWonen grotendeels bestaan uit geschakelde woningen met relatief kleine tuinen, en dit type bebouwing nog minder aantrekkelijk is, worden negatieve effecten op de de bunzing, eekhoorn, egel, hermelijn en wezel niet verwacht. Binnen de projectomvang van het voorliggende SMP zijn geen aanvullende maatregelen nodig voor deze soorten bij planmatig onderhoud, projectmatig onderhoud en verduurzaming. In het kader van natuurinclusief bouwen bij nieuwbouwprojecten worden maatregelen getroffen in de tuinen. U neemt in dat geval wel maatregelen, omdat bij sloopprojecten ook tuinen en bijgebouwen verwijderd worden, en daarbij wel verbodsbepalingen ten aanzien van deze soorten kunnen optreden. Zodoende blijft de staat van instandhouding van de boommarter, bunzing, eekhoorn, egel, hermelijn, steenmarter en wezel gewaarborgd.

Staat van instandhouding en beschermingsmaatregelen vleermuizen

De gewone dwergvleermuis is in Nederland niet bedreigd, maar het verdwijnen van verblijfplaatsen door sloop, renovatie en isolatie van spouwmuren vormt wel een bedreiging. Van de gewone dwergvleermuis zijn, aangezien het ook een algemeen voorkomende soort betreft, de meeste succesverhalen bekend van mitigerende maatregelen. Dit betreffen zowel voorzieningen voor kleine als grote (kraam)verblijfplaatsen. In het kennisdocument zijn diverse voorzieningen opgenomen en door meerdere gespecialiseerde marktpartijen zijn aanvullend hierop diverse functionerende voorzieningen in de handel gebracht. In deel V van het SMP zijn verschillende voorbeelden van deze voorzieningen opgenomen.

Binnen de gemeenten Olst-Wijhe en Raalte is het verdwijnen van verblijfplaatsen door sloop, renovatie en isolatie van spouwmuren de grootste bedreiging voor de ruige dwergvleermuis. Waar de ruige dwergvleermuis voorkomt behoort de soort tot de eerste gebruiker van vleermuiskasten, vaak al binnen 1-2 jaar. Alle mitigatie (platte kasten met nauwe binnenruimte) die wordt aangebracht voor de gewone dwergvleermuis is ook geschikt voor de ruige dwergvleermuis. In deel V van het SMP zijn verschillende voorbeelden van deze voorzieningen opgenomen.

De laatvlieger staat als kwetsbaar op de Rode lijst. De laatvlieger is kwetsbaar vanwege lage reproductiesnelheid en een hoge mate van trouw aan het kraamverblijf, gecombineerd met een beperkte migratie. Recent zijn wel successen behaald met vleermuiskasten die bij renovaties op de plek van de oorspronkelijke verblijfplaats werden opgenomen. Het zo dicht mogelijk benaderen van de oorspronkelijke situatie is een belangrijke succesfactor. Mogelijk speelt ook de hoge mate van trouw van de laatvlieger aan een verblijf hierin een rol. Als warmteminnende dakbewoner biedt het inbouwen van kasten in schuine daken waarschijnlijk de hoogste kans op succes. Waarnemingen van (kraam) verblijfplaatsen van laatvliegers achter gevelbetimmering doen wel vermoeden dat ook grote (meervoudige) gevelkasten geschikte verblijfplaatsen kunnen zijn.

Sinds 2015 wordt 23% minder activiteit waargenomen van de laatvlieger. Er is sprake van een negatieve trend in verspreiding als de trend in de populatie (Telganger 2021-02²³).

De gewone grootoorvleermuis komt verspreid over heel Nederland voor maar nergens in grote aantallen. De laatste jaren (tussen 2017 en 2020) is er sprake van een matige afname. Op basis van de waarnemingen die gedaan zijn tijdens het nader onderzoek in het kader van het SMP heeft de soort een duidelijke binding met oudere groenstructuren en aansluitend gelegen kleinschalig landschap en/of landgoederen. Het zal met name op deze locaties zinvol zijn om voor de gewone grootoorvleermuis voorzieningen aan te brengen met ruimte om vrij te kunnen hangen (al worden individuele dieren en kleine groepjes ook wel in platte kasten aangetroffen (Korsten, 2012²⁴)).

Over de aantalsontwikkelingen van de tweekleurige vleermuis weinig bekend. Mogelijk is er sprake van een proces van vestiging en uitbreiding van de tweekleurige vleermuis vanuit Noordoost-Europa (www.vleermuizenindestad.nl). In gebouwen worden vooral spouwmuren en spleetvormige ruimten in het dak gebruikt (Korsten, 2012). Gezien de voorkeur voor spleetvormige ruimtes wordt verwacht dat de maatregelen die ook worden getroffen voor meer algemene gebouwbewonende soorten zoals gewone dwergvleermuis en laatvlieger ook effectief zijn voor deze soort.

Gezien de lokale verspreiding en voorkomen komt de meervleermuis slechts voor in lage dichtheden die vooral gebonden zijn aan de migratieroutes die grenzen aan en door de gemeenten Olst-Wijhe en Raalte liggen. De soort, uitsluitend individuele dieren of paargroepen, is vastgesteld in kleine platte kasten. Aangezien binnen het onderzoeksgebied geen ander type verblijven worden verwacht sluit de mitigatie aan bij de maatregelen die ook worden getroffen voor meer algemene gebouwbewonende soorten die gebruik maken van spleetvormige ruimtes zoals gewone dwergvleermuis en laatvlieger. De factsheet meervleermuis (www.bouwnatuurinclusief.nl) onderschrijft het voorstaande. Op basis van het voorstaande komt de lokale stand van instandhouding niet in het geding en zijn aanvullende maatregelen, anders dan reeds wordt getroffen voor gewone dwergvleermuis en laatvlieger, voor deze soort niet aan de orde.

²³ [Telganger / 2021-2 / november | De Zoogdierverseniging](#)

²⁴ Korsten, E., Vleermuiskasten, overzicht van toepassing, gebruik en succesfactoren, Bureau Waardenburg, 2012

De watervleermuis is de afgelopen decennia steeds talrijker geworden in Nederland, wat duidelijk blijkt uit tellingen van overwinterende dieren. De watervleermuis staat niet op de Nederlandse Rode Lijst en wordt in Nederland niet als bedreigd beschouwd (kennisdocument watervleermuis, BII12, 2017i). Aangezien de soort overwegend boombewonend is en de watervleermuis niet gebruik lijkt te maken van reguliere woningen hebben de werkzaamheden aan de woningen van SallandWonen geen effect op deze soort. Aangezien de soort wel in vleermuiskasten voorkomt zijn de maatregelen ten behoeve van andere vleermuissoorten wel positief.

Momenteel lijken de aantallen van de rosse vleermuis af te nemen, maar cijfers ontbreken. Opgemerkt moet worden dat deze soort als kwetsbaar (Rode Lijst 2006) is aangemerkt, omdat er nauwelijks winterwaarnemingen zijn. Bovendien zijn op veel plaatsen waar eerder veel rosse vleermuizen werden waargenomen, steeds minder waarnemingen. Op basis van de waarnemingen die gedaan zijn tijdens het nader onderzoek in het kader van het SMP heeft de soort een duidelijke binding met oudere groenstructuren en aansluitend gelegen kleinschalig landschap en/of landgoederen. Het zal met name op deze locaties zinvol zijn om voor de rosse vleermuis voorzieningen aan te brengen met ruimte om vrij te kunnen hangen.

Gezien de lokale verspreiding en voorkomen komt de kleine dwergvleermuis slechts voor in lage dichtheden in de gemeenten Olst-Wijhe en Raalte. En dan met name kleine verblijfplaatsen met één of enkele individuen. In Nederland is, voor zover bekend, nog geen ervaring opgedaan met mitigatie voor deze soort. In verschillende Europese landen zijn kraamverblijfplaatsen in houten kasten aangetroffen, voornamelijk grote vleermuiskasten met meervoudige compartimenten. Individuele dieren en grote groepen zonder jongen zijn ook in traditionele platte en bolle kasten aangetroffen. Gezien het voorstaande is het de verwachting dat de mitigatie aansluit bij de maatregelen die ook worden getroffen voor meer algemene gebouwbewonende soorten die gebruik maken van spleetvormige ruimtes zoals gewone dwergvleermuis en laatvlieger. Op basis van het voorstaande komt de lokale stand van instandhouding niet in het geding en zijn aanvullende maatregelen, anders dan reeds wordt getroffen voor gewone dwergvleermuis en laatvlieger, voor deze soort niet aan de orde.

De te nemen tijdelijke en permanente maatregelen voor de vleermuizen zorgen ervoor dat het aanbod aan verblijfplaatsen minimaal hetzelfde blijft, maar waarschijnlijk wel kan uitbreiden. Het betreffen maatregelen die gangbaar zijn en ook bij reguliere ontheffingstrajecten als voorschrift aan de ontheffing verbonden worden. De werkwijze door altijd uit te gaan van aanwezigheid van vleermuizen bij werkzaamheden voorkomt verstoring of doden van vleermuizen. Zodoende komt de gunstige staat van vleermuizen niet in het geding.

Staat van instandhouding en beschermingsmaatregelen vogels

De staat van instandhouding van de kerkuil is gunstig (www.sovon.nl). Er zijn geen aanwijzingen dat de situatie in de gemeenten Olst-Wijhe en Raalte afwijkt van de landelijke gegevens. De steenuil staat op de Rode Lijst als kwetsbaar. De staat van instandhouding van de steenuil als broedvogel in Nederland is matig ongunstig (www.sovon.nl). Uit de gegevens van de IVN Wijhe – Olst blijkt de populatie na een forse stijging van broedparen in 2013 ten opzichte van de voorliggende periode de situatie in de periode 2013 – 2019 stabiel (of zelfs licht toegenomen tot rond de 40 broedparen).

Er kan zelfs gesproken worden van een volledig herstel en daarmee een lokale stand van instandhouding die gunstig is. De ransuil staat op de Rode Lijst als kwetsbaar. De staat van instandhouding van de ransuil als broedvogel in Nederland is zeer ongunstig (www.sovon.nl).

De kerkuil, steenuil en de ransuil maken binnen het onderzoeksgebied niet of nauwelijks gebruik van de aanwezige bebouwing. Aangezien de gebouwen van SallandWonen grotendeels bestaan uit geschakelde woningen met relatief kleine tuinen, en dit type bebouwing niet aantrekkelijk is, zijn deze soorten naar verwachting uit te sluiten. Binnen de projectomvang van het voorliggende SMP zijn geen aanvullende maatregelen nodig voor deze uilensoorten bij planmatig onderhoud en projectmatig onderhoud/verduurzaming. In het kader van natuurinclusief bouwen bij nieuwbouwprojecten worden maatregelen getroffen in voor de uilen geschikte gebouwen en/of bijgebouwen of als leefgebied voor de

ransuil. Negatieve effecten worden dan ook niet verwacht. De lokale gunstige staat van instandhouding komt dan ook niet in geding.

De huismus staat op de Rode Lijst als gevoelig. De staat van instandhouding van de huismus als broedvogel in Nederland is matig ongunstig (www.sovon.nl). Huismussen zijn, als dat noodzakelijk is, in staat om nieuwe nestplekken te accepteren. Dit kunnen ze doen als ze een nieuwe partner hebben gevonden. Ook als nestgelegenheid de beperkende factor is geworden, kunnen ze nieuw aanbod gaan bewonen (kennisdocument huismus, BIJ12, 2017d). In het kennisdocument zijn diverse voorzieningen opgenomen, maar niet al deze voorzieningen zijn succesvol (zoals het dakvoetsystemen de "vogelvide"). In bijlage 9 en 10 van het SMP zijn verschillende voorzieningen opgenomen die zich in de afgelopen jaren wel bewezen hebben als effectief. De broedpopulatie betreft 600.000 – 1.000.000 paren (periode 2013 – 2015). De huismus staat op de Rode Lijst als gevoelig. De staat van instandhouding van de huismus als broedvogel in Nederland is matig ongunstig (www.sovon.nl).

De spreeuw staat niet op de Rode Lijst, maar wel op de Oranje Lijst (een signaleringslijst als opmars voor de Rode Lijst). De staat van instandhouding van de spreeuw als broedvogel in Nederland is matig ongunstig (www.sovon.nl). Het aanbieden van nestgelegenheid is een belangrijke beschermingsmaatregel voor spreeuwen (www.vogelbescherming.nl). Op basis van uw eigen waarnemingen (projectgebied Boskamp) worden nestplekken onder de dakgoot, die zijn aangebracht voor gierzwaluwen, snel (direct het 1e jaar) geaccepteerd door de spreeuw. Deze en andere voorzieningen zijn in het voorliggende document opgenomen in de hoofdstukken 9 en 10 van het SMP.

De zwarte roodstaart staat niet op de Rode Lijst. De staat van instandhouding van de zwarte roodstaart als broedvogel in Nederland is gunstig (www.sovon.nl). Belangrijk is een warme droge omgeving met veel zonlicht (Hoogenstein, 2017). De vogels maken graag gebruik van zogenaamde 'bruine daken'. Dat is een soort dakterras dat lijkt op een stukje braakland. Daarnaast kunnen neststenen of kasten bij ver- of nieuwbouw van gebouwen worden aangebracht (www.vogelbescherming.nl). Neststenen voor de zwarte roodstaart zijn alleen effectief bij grote(re) nieuwbouwprojecten en in (deel)clusters die grenzen aan geschikt leefgebied zoals bedrijventerrein.

Door de vele renovatie en nieuwbouwprojecten van de afgelopen jaren wordt aangenomen dat het aantal "oorspronkelijke" nestgelegenheden van de gierzwaluw achteruitgegaan is. Het is niet mogelijk om een trend te destilleren uit de informatie die verzameld is over de gierzwaluw (kennisdocument gierzwaluw, BIJ12, 2017c). In 2007 is het Meetnet Urbane Soorten (MUS) opgezet en sindsdien wordt er door Sovon een trend berekend. In de afgelopen decennia is sprake van een lichte daling. De broedpopulatie betreft 40.000 – 60.000 paren (periode 2013 – 2015). De gierzwaluw staat niet op de Rode Lijst. De staat van instandhouding van de gierzwaluw als broedvogel in Nederland is gunstig ([sovon.nl](http://www.sovon.nl)). Gierzwaluwen zijn plaatstrouw en keren elk jaar terug naar eenmaal bezette nestplaatsen. Nieuwe nestplekken die goed aansluiten op de oude situatie of, indien het kader van natuurinclusief bouwen volledig nieuwe nestplaatsen betreffen, goed aansluiten op de situatie in de nabije omgeving, hebben de meeste kans om spoedig bezet te worden door oude vogels die terugkeren of jonge vogels die naar nestruimte zoeken. In het SMP zijn verschillende voorzieningen opgenomen die zich in de afgelopen jaren bewezen hebben als effectief.

De huiszwaluw staat op de Rode Lijst als gevoelig. De staat van instandhouding van de huiszwaluw als broedvogel in Nederland is matig ongunstig (www.sovon.nl). Mogelijkheden om de huiszwaluw te helpen kunnen vooral worden gevonden het aanbieden van nieuwe verblijfplaatsen en bouwmaterialen (een modderplaats binnen 100 tot 200 meter van de nestplaats). Overlast van uitwerpselen kan worden voorkomen door het plaatsen van een plankje onder de nestkommen. Ook kunnen kunstnesten worden aangebracht en/of huiszwaluwtilen (vrijstaande - of gevelmodellen). De hiervoor beschreven voorzieningen zijn in het SMP opgenomen (hoofdstukken 9 en 10).

De boerenzwaluw staat op de Rode Lijst als gevoelig. De staat van instandhouding van de boerenzwaluw als broedvogel in Nederland is gunstig (www.sovon.nl). Mogelijkheden om de boerenzwaluw te helpen kunnen vooral worden gevonden het aanbieden van nieuwe verblijfplaatsen en bouwmaterialen (een

modderplaats binnen 100 tot 200 meter van de nestplaats). Binnen het gebied waarvoor het SMP is opgesteld zijn schuren die geschikt zijn voor de boerenwaluw echter slechts zeer beperkt aanwezig en (waarschijnlijk) allemaal in particulier bezit. Wel kunnen brede overstekken, aansluitend aan het buitengebied, in een donkere kleur geschilderd worden en voorzien worden van kunstnesten en/of aanzetten daartoe. Ook voor deze soort zijn de maatregelen in het SMP opgenomen (hoofdstukken 9 en 10).

De te nemen tijdelijke en permanente maatregelen voor de hierboven beschreven vogelsoorten zorgen ervoor dat het aanbod aan verblijfplaatsen minimaal hetzelfde blijft, maar waarschijnlijk wel kan uitbreiden. Het betreffen maatregelen die gangbaar zijn en ook bij reguliere ontheffingstrajecten als voorschrift aan de ontheffing verbonden worden. Zodoende komt de gunstige staat van deze vogelsoorten niet in het geding.

- Monitoring

Gedurende de looptijd van deze ontheffing voert u een monitoring uit. Deze monitoring bestaat uit het bepalen van de effectiviteit van de mitigerende en compenserende maatregelen. Vanwege het belang van monitoring om inzicht te hebben in de effectiviteit van het SMP hebben wij monitoring als voorschrift opgenomen.

Van een aantal van de gangbare compenserende maatregelen (natuurinclusieve maatregelen) is (nog) niet (geheel) bewezen of deze goed werken. Er is kennisleemte als het gaat om de geschiktheid van voorzieningen voor vleermuizen (met name gewone dwergvleermuis en laatvlieger) en gierzwaluwen, en over hoe lang het duurt voordat dieren de nieuwe voorzieningen hebben gevonden en actief in gebruik nemen. Het doel van de monitoring is dus het vinden van een antwoord op deze vragen. De wijze van monitoring wordt hierop ingestoken. Dit is maatwerk en een voorstel wordt dus opgesteld per project. Er is bijvoorbeeld geen kennisleemte als het gaat om nestkommen van boerenwaluw en huiswaluw en ook niet over de functionaliteit van uilenkasten of de verschillende typen nestkasten voor algemene broedvogels. Hiervan is bekend dat deze voorzieningen werken. Ook huismussen zijn weinig kritisch als het gaat om het in gebruik nemen van nieuwe voorzieningen. Monitoring om een kennisleemte op te vullen voor deze soorten is dan ook niet aan de orde.

Om inzicht in te krijgen in de effectiviteit van de maatregelen is het noodzakelijk om de functionaliteit van deze voorzieningen te monitoren. Het gaat daarbij om de vraag of - en zo ja hoe snel - de nieuwe voorzieningen worden ontdekt en gebruikt door de gierwaluw en de vleermuizen.

Voor grondgebonden zoogdieren worden bij projectmatige onderhoud en/of verduurzamingsprojecten geen voorzieningen getroffen. Bij projectmatige onderhoud- en verduurzamingsprojecten worden bewoners geïnformeerd door middel van een folder hoe zij hun tuin geschikt kunnen maken. Tijdens de monitoring wordt tijdens het eerste jaar gekeken wat de bewoners hebben gedaan en wat er gedaan zou kunnen worden om bewoners meer te stimuleren. Deze kennis wordt vervolgens ook weer gebruikt bij de nog op te starten projectmatige onderhouden verduurzamingsprojecten.

Bij sloop- en nieuwbouwprojecten worden voorzieningen (minimaal 1) geplaatst die bijdragen aan een groenere leefomgeving voor marters, egel of eekhoorn. Het gebruik daarvan wordt door middel van zichtwaarnemingen en sporen gecontroleerd. Ook kan de monitoring met de IVN of vrijwilligers worden opgepakt. De uitwerking van deze werkwijze voor de monitoring is maatwerk en een voorstel wordt dus opgesteld per project. Indien het project tegen die tijd nog steeds loopt, kan ook overwogen worden om voor de monitoring van de grondgebonden zoogdieren aan te sluiten bij het landelijke burgerwetenschapsproject 'WILDCAMERA – zoogdieren in de achtertuin'. Dit project loopt sinds 2016.

Binnen de ontheffingsperiode worden in totaal vijf projecten gekozen (één sloop- en nieuwbouwproject en vier projectmatige onderhoud- en/of verduurzamingsprojecten) die worden gemonitord. Dit gebeurt in samenspraak met ons. Ook de wijze van monitoring wordt in overleg met de provincie bepaald. De projecten moeten voldoen aan een aantal voorwaarden: minimaal bestaan uit 10 woningen en zijn gelegen in een deelcluster met een hoge potentie (aangeduid op ambitiekaart met 2 sterren of 3 sterren voor vleermuizen en/of gierwaluw). Uw voorstel om projecten te monitoren die groter zijn dan 50 woningen is gezien de kleine dorpen en de weinige woningen te hoog ons inziens. De monitoring vindt

plaats (gerekend vanaf het moment dat een project is opgeleverd en de nieuwe voorzieningen functioneel zijn) in jaar 2, 5 en 7. Dit is onderstaand in een tabel weergegeven.

Project	Monitoring										Nieuwe generieke ontheffing SMP			
	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034
A														
B														
C														
D														
E														

	opname geschiktheid
	oplevering voorzieningen
	1e monitoring in jaar 2 en tussentijds verslag
	2e monitoring in jaar 5 en tussentijds verslag
	3e monitoring in jaar 7 en eindverslag

Tabel 1. Voorbeeld frequentie monitoring effectiviteit.

Als voorbeeld: in het bovenstaande tabel is het uitgangspunt dat het eerste project uitgevoerd onder het SMP in 2021 kan worden opgeleverd. Indien dat niet haalbaar is, worden in 2022 twee monitoringsprojecten opgestart of wordt in 2021 een regulier project gelegen in een SMP cluster opgepakt voor monitoring. Voorafgaand aan de start van de werkzaamheden (dus ruim voor de oplevering van een project) vindt nog een veldbezoek plaats om specifiek voor het project de geschiktheid van het project en de directe omgeving vast te stellen. Hiervoor wordt de werkwijze gevolgd die voor de prescan is gebruikt. Deze werkwijze is beschrijving in het de rapportage van het nadere onderzoek. Van de prescan wordt ook een fotorapportage gemaakt van het plangebied (zowel van de woningen als het aanwezige groen). Deze fotorapportage wordt gebruikt om in de jaren dat de monitoring wordt uitgevoerd ook de geschiktheid en potentie te kunnen blijven beoordelen en eventuele wijzingen te kunnen registreren.

Monitoring van verblijfplaatsen is arbeidsintensief. Er zijn ontwikkelingen die de monitoring eenvoudiger kunnen maken, maar deze zijn nog niet op de markt beschikbaar. Bij de monitoring wordt aangesloten bij de laatste innovatieve ontwikkelingen. Bij de realisatie van de voorzieningen worden ook maatregelen getroffen voor de monitoring, bijvoorbeeld zorgen voor ruimte voor het plaatsen van een 'AudioMoth' of ander type trigger in de gerealiseerde voorziening die daar voor korte periodes vleermuisgeluiden kan opnemen of inspectieluiken bij de aangebrachte voorzieningen. Door het aanbrengen van opvangplankjes in grote kraamkasten van vleermuizen kan het gebruik van deze kasten op basis van sporen worden vastgesteld. Bij de reeds uitgevoerde projecten Den Nul en Boskamp is monitoring onder meer met behulp van inspectie uitgevoerd, wat goede resultaten opleverde. Daarnaast heeft SallandWonen bij enkele reguliere projecten ervaring opgedaan met de voorzieningen van Faunaprojecten. Faunaprojecten ontwikkelt op eigen initiatief ook nieuwe voorzieningen gericht op de vraag vanuit de markt en heeft er eveneens belang bij dat aangetoond wordt dat deze ontwikkelde voorzieningen werken. Daarvoor zoeken zij naar slimme monitoringstechnieken. Zodra deze technieken meer uitontwikkeld zijn, kan SallandWonen hierbij aansluiten. Deze technieken kunnen in de toekomst aanvullend worden ingezet bij de monitoring naar het gebruik van de verblijfplaats aan de hand van sporen en actieve inspecties.

Omdat monitoring een belangrijk onderdeel vormt binnen het SMP, nemen wij voorschriften in de ontheffing op. Gedurende de looptijd van deze ontheffing blijven wij jaarlijks op de hoogte/gaan met u in gesprek over de voortgang van de werkzaamheden, maar vooral ook over de werking van de genomen maatregelen. U bent bereid om tussentijds aanpassingen te doen aan de mitigatiecatalogus, welke onderdeel zal uitmaken van de ontheffing. Zodoende kan geborgd worden dat het SMP up-to-date is qua kennis en ervaring met betrekking tot de compensatie door middel van nieuwe verblijfsmogelijkheden voor de soorten.

Op basis van de potentie geschiktheid van het onderzoeksgebied voor beschermde soorten en de resultaten van het veldonderzoek kan een uitspraak worden gedaan over waar de kansen liggen voor het instandhouden of het bevorderen van de huidige populatie van een beschermde soort in het onderzoeksgebied. Dit is verder uitgewerkt in hoofdstuk 9 van het SMP en weergegeven op de ambitiekaarten die zijn opgenomen in bijlage 11 en 12 van het ecologisch onderzoek. Met behulp van

deze ambitiekaarten worden de te realiseren nieuwe voorzieningen in het kader van natuurinclusief bouwen en renoveren ingezet waar ook kansen zijn voor deze soort.

C.3.1.3 Beschrijving noodzaak ontheffing

De werkzaamheden met betrekking tot plan- en projectmatig onderhoud en verduurzaming leiden tot het beschadigen en vernielen van de nesten en rustplaatsen van de boerenwaluw, gierwaluw, huismus, huiswaluw en de spreeuw en van de voortplantingsplaatsen en rustplaatsen van de bosvleermuis, gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, kleine dwergvleermuis, laatvlieger, meervleermuis, rosse vleermuis, ruige dwergvleermuis, tweekleurige vleermuis, watervleermuis en de steenmarter.

De werkzaamheden met betrekking tot sloop en nieuwbouw en het verdwijnen van tuinen en bijgebouwen leiden aanvullend tot het beschadigen en vernielen van de nesten en rustplaatsen van kerkuil, ransuil, steenuil en zwarte roodstaart en van de vaste voortplantingsplaatsen en rustplaatsen van de boommarter, bunzing, eekhoorn, egel, hermelijn, steenmarter en de wezel.

Dit is een overtreding van de verbodsartikelen genoemd in artikel 3.1, 3.5 en 3.10 uit de Wnb. Voor de overtreding van deze verboden heeft u een ontheffing nodig.

U heeft ook ontheffing aangevraagd van het verbod om de vogel- en vleermuissoorten te (ver)storen. Bij het ongeschikt maken van de verblijfplaatsen wordt rekening gehouden met de kwetsbare perioden van deze soortgroepen. Daarom is geen sprake van het (ver)storen van deze soorten. Ontheffing van dit verbod is niet noodzakelijk.

De gevraagde ontheffing voor de baardvleermuis, bosvleermuis en de ringmus kunnen wij u niet verlenen. De reden hiervoor is dat het niet aannemelijk is dat verbodsbepalingen worden overtreden voor deze soorten.

C.3.1.4 Geen andere bevredigende oplossing / alternatievenafweging

Projectmatige onderhoud-, verduurzamings- en planmatige onderhoudsprojecten alsook sloop en nieuwbouw voorzien in het verduurzamen, energiezuiniger maken (vanwege de energietransitie en het klimaatakkoord) en het goed onderhouden van de woningen van SallandWonen. Deze woningen zijn locatie gebonden. Alternatieve locaties zijn dan ook niet aan de orde.

De woningen zijn in de huidige staat onvoldoende geïsoleerd (vaak energielabel C, D of E), waardoor er in de huidige situatie veel energieverlies optreedt. Bovendien is het klimaat in de woningen niet altijd optimaal als gevolg van tocht en/of vocht. Er wordt beoogd om gemiddeld energielabel B te bereiken voor de totale huurwoningenvoorraad. Wanneer projectmatig onderhoud, verduurzaming en/of planmatig onderhoud van de woningen niet wordt uitgevoerd, zullen de woningen op termijn onbewoonbaar worden wat uiteindelijk zal leiden tot sloop van de woningen. Bij sloop zullen de aanwezige verblijfplaatsen van beschermde soorten definitief verloren gaan. Bij het verduurzamen van de woningen zullen deze verblijfplaatsen, indien niet buiten kwetsbare periodes kan worden gewerkt, slechts kortstondig niet beschikbaar zijn en behouden blijven of worden gemitigeerd. Een ander voordeel van het behoud van de woningen is dat het, vaak volwassen, groen in tuinen en de wijk behouden blijft en daarmee het leefgebied van de soort niet wordt aangetast. In een aantal gevallen zijn de woningen te slecht om nog te kunnen worden gerenoveerd. Ook wordt gekeken naar het aanwezige woningaanbod in de dorpen, de woningvraag en daar wordt daarop ingespeeld. In dat geval is er sprake van sloop en nieuwbouw.

Bij de inrichting, werkwijze en planning wordt maximaal rekening gehouden met de aanwezige beschermde soorten door mitigerende en compenserende maatregelen te treffen en rekening te houden met de kwetsbare periode.

C.3.1.5 Wettelijk belang van het project

De voorgenomen activiteiten zijn voor de vogels volgens de aanvraag nodig in het belang van de volksgezondheid of de openbare veiligheid en ter bescherming van flora of fauna.

De voorgenomen activiteiten voor de zoogdieren zijn volgens de aanvraag nodig in het belang van de bescherming van de wilde flora of fauna, of in het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats en in het belang van de volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten en in het kader van bestendig beheer of onderhoud aan vaarwegen, watergangen, waterkeringen, waterstaatswerken, oevers, vliegvelden, wegen, spoorwegen of bermen, of in het kader van natuurbeheer.

Wij zijn van oordeel dat het wettelijk belang, zoals weergegeven in de aanvraag, voldoende is aangetoond.

De Rijksoverheid stimuleert 1,5% energiebesparing per jaar om de uitstoot van CO₂ terug te brengen. Zo maakt de overheid afspraken met de industrie en sectoren, waaronder de huursector. Met de huursector heeft de Rijksoverheid de afspraken vastgelegd in het Convenant Energiebesparing Huursector d.d. 28 juni 2012. Dit convenant is medeondertekend door Aedes, branchevereniging van woningcorporaties waarbij ook SallandWonen is aangesloten. Op basis van de doelstellingen zoals geformuleerd in dit Convenant beoogden Aedes en Woonbond in 2020 ten minste een gemiddelde Energie-Index van 1,25 (gemiddeld energielabel B) te bereiken voor de totale huurwoningenvoorraad van de corporaties. Dat komt overeen met een besparing op het gebouwgebonden energieverbruik van bestaande corporatiewoningen van 33% in de periode 2008 tot en met 2020. Deze ambitie betreft het gebouw- en installatiegebonden energiegebruik voor met name ruimteverwarming, warm tapwater en ventilatie. Het Planbureau voor de Leefomgeving heeft in 2017 echter geconstateerd dat de corporatiesector de doelstelling van label B in 2020 niet gaat halen. De Uitvoeringsagenda Energieakkoord voor duurzame groei 2018 bevat de geactualiseerde afspraken van de Energieakkoord-partijen. In de Aedes-agenda 2020-2023 hebben corporaties afgesproken om dit door een inhaalslag in 2021 te realiseren. De projectmatige onderhoud- en verduurzamingsprojecten van SallandWonen geven invulling aan de doelstelling zoals geformuleerd in het Convenant. Regulier planmatig onderhoud zorgt voor een goede instandhouding van de woningen en daarmee ook van de verblijfplaatsen van de dieren die in de gebouwen verblijven.

Door het renoveren en/of verduurzamen van woningen zullen de woningen beter geïsoleerd zijn en voorzien van betere ventilatie, waardoor vocht en tocht in huis beperkt wordt. Tevens is het beleid van SallandWonen om asbest uit woningen te verwijderen wanneer dit nog aanwezig is. Bij het renoveren en/of verduurzamen van woningen wordt ook een asbestsanering uitgevoerd om zo ook een bijdrage te leveren aan een gezonde leefomgeving en de volksgezondheid.

Tijdens planmatig onderhoud worden oude installaties vervangen door nieuwe, betere en energiezuinigere installaties. De energielasten worden daarmee verlaagd en het binnenklimaat wordt verbeterd, waardoor een bijdrage wordt geleverd aan de volksgezondheid. Mensen kunnen gezondheidsproblemen krijgen door vocht in de woning. In onderzoek is een consistente associatie gevonden tussen vocht in de woning en het voorkomen van luchtwegsymptomen zoals hoesten en piepen. Blootstelling aan vochtige woonomstandigheden of schimmel geeft een verhoogd risico op het ontstaan van astma, verergering van astma, luchtwegklachten en luchtweginfecties. Ook kunnen schimmels een rol spelen bij gezondheidsklachten. Schimmels kunnen bij mensen die daarvoor gevoelig zijn een verergering van luchtwegklachten of allergische reacties, zoals hooikoortsachtige verschijnselen, veroorzaken. Echter, een kwantitatieve onderbouwing hiervan ontbreekt (nog). Naast gezondheidseffecten van wonen in een vochtig huis, kunnen er ook gezondheidseffecten ontstaan door het wonen in een huis met een lage luchtvochtigheid. Met name contactlensdragers en mensen met allergieën en huidklachten kunnen last krijgen van bijvoorbeeld droge ogen en een droge huid (www.rivm.nl). Vochtproblemen ontstaan in een woning wanneer vochtige lucht door onvoldoende ventilatie blijft hangen. Dit vocht kan afkomstig zijn van bijvoorbeeld koken, douchen of afwassen. Sommige woningen hebben door een bouwkundig gebrek al vochtproblemen. Door verbeteringen in de bouw is een afname in vochtproblemen te zien. Bij een afname van de vochtproblemen zullen ook de gezondheidsklachten afnemen. Goede ventilatie is één van de aandachtspunten bij projectmatige onderhoud- en verduurzamingsprojecten van SallandWonen. Een betere isolatie van de woningen, het uitgangspunt in projectmatige onderhoud-, verduurzamings- en

planmatige onderhoudsprojecten, bespaart het verbruik van energie en vermindert dus het gebruik van fossiele brandstoffen. Een afname in het verbruik aan fossiele brandstoffen betekent eveneens een afname van emissies van schadelijke stoffen die een bijdrage leveren aan het broeikaseffect. De afname van emissies van schadelijke stoffen levert ook een bijdrage aan een betere luchtkwaliteit en dus aan de volksgezondheid. Bij sloop en nieuwbouw wordt minimaal gebouwd volgens de eisen van het Bouwbesluit waarin onder meer milieueisen zijn opgenomen voortkomend uit het klimaatakkoord van Parijs uit 2015.

SallandWonen is een woningcorporatie met een geschiedenis van ruim 100 jaar. Het hoofddoel van de organisatie is het bouwen, beheren en verhuren van woonruimte tegen een betaalbare huur in de sociale huursector. Huisvesting gaat echter niet alleen om het ter beschikking stellen van een betaalbare woning, maar ook om een goed onderhouden woning die voldoet aan de doelstellingen van de huidige tijd. Renoveren, verduurzamen en het verrichten van planmatig onderhoud draagt bij aan de sociale doelstelling van een woningbouwvereniging zoals SallandWonen.

In het plan zijn natuurinclusieve voorzieningen beschreven die zijn voorzien bij alle te renoveren en te verduurzamen woningen alsook bij nieuwbouw. Doordat een goed beeld is verkregen van de potenties, lokale populatie en waar populaties zich bevinden, kunnen de soort specifieke maatregelen op de juiste locaties worden toegepast, waardoor populaties zich niet alleen kunnen handhaven maar ook ruimte hebben om te groeien. Het realiseren van de verblijfplaatsen van gebouwbewonende soorten zorgt ervoor dat SallandWonen actief een bijdrage levert aan de biodiversiteit. Hierbij worden meer maatregelen getroffen dan noodzakelijk vanuit individuele plannen en projecten (mitigatie).

Samen met IVN en de gemeente Olst-Wijhe heeft SallandWonen in 2012 het 'Convenant Stadvogels' ondertekend, waarbij afspraken gemaakt zijn om bij projectmatige onderhoud- en verduurzamingsprojecten voorzieningen aan te brengen voor beschermde diersoorten. Dit met groot succes want veel van de aangebrachte nestkasten en verblijfplaatsen zijn ook in gebruik. Binnen de gemeente Raalte is geen convenant gesloten, maar worden door SallandWonen op dezelfde wijze al jarenlang voorzieningen aangebracht. Het opnemen van de werkwijze die al jarenlang wordt gevolgd door SallandWonen in een SMP is een logische vervolgstap. Voor het SMP heeft SallandWonen ook actief vrijwilligers betrokken. Bewoners van de gemeenten Olst-Wijhe en Raalte zijn gevraagd een bijdrage te leveren. In 2019 is door SallandWonen een actieve vrijwilligersgroep opgezet, die bestaat uit huurders, actieve en geïnteresseerde inwoners en vooral medewerkers van SallandWonen zelf. De eerste bijeenkomst was de opstap naar een actieve groep tellers die uitvliegers bij kraamverblijfplaatsen heeft geteld. SallandWonen heeft daarnaast ook diverse activiteiten voor de vrijwilligers georganiseerd zoals een geluidenpluisdag voor het analyseren van vleermuisgeluiden. In 2020 en 2021 waren naast de reguliere activiteiten ook enkele excursies gepland die als gevolg van de maatregelen omtrent COVID-19 zijn geannuleerd. Wel is een online cursus gegeven door SOVON over het herkennen van vogelgeluiden in het kader van de MUS tellingen. In het najaar van 2021 zijn nieuwe cursussen gepland voor de vrijwilligers voor het analyseren van de vleermuisgeluiden. Dit alles kan gezien worden in het belang van de flora en fauna.

C.3.1.6 Toetsing aan overige vereisten

Op basis van de Wnb²⁵ houden wij bij onze besluiten rekening met de vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied. Ook nemen we regionale en lokale bijzonderheden mee in de overweging. Wij zien geen aanleiding om aan de gevraagde ontheffing extra voorschriften te verbinden op basis van artikel 1.10, derde lid Wnb.

C.3.1.7 Zorgplicht blijft altijd gelden

Ongeacht wat in het besluit is weergegeven geldt altijd de zorgplicht, zoals deze is weergegeven in de Wnb²⁶. De zorgplicht geldt voor alle in het wild levende dieren, planten en hun directe leefomgeving.

²⁵ Art. 1.10, derde lid Wnb

²⁶ Art. 1.11, eerste en tweede lid Wnb

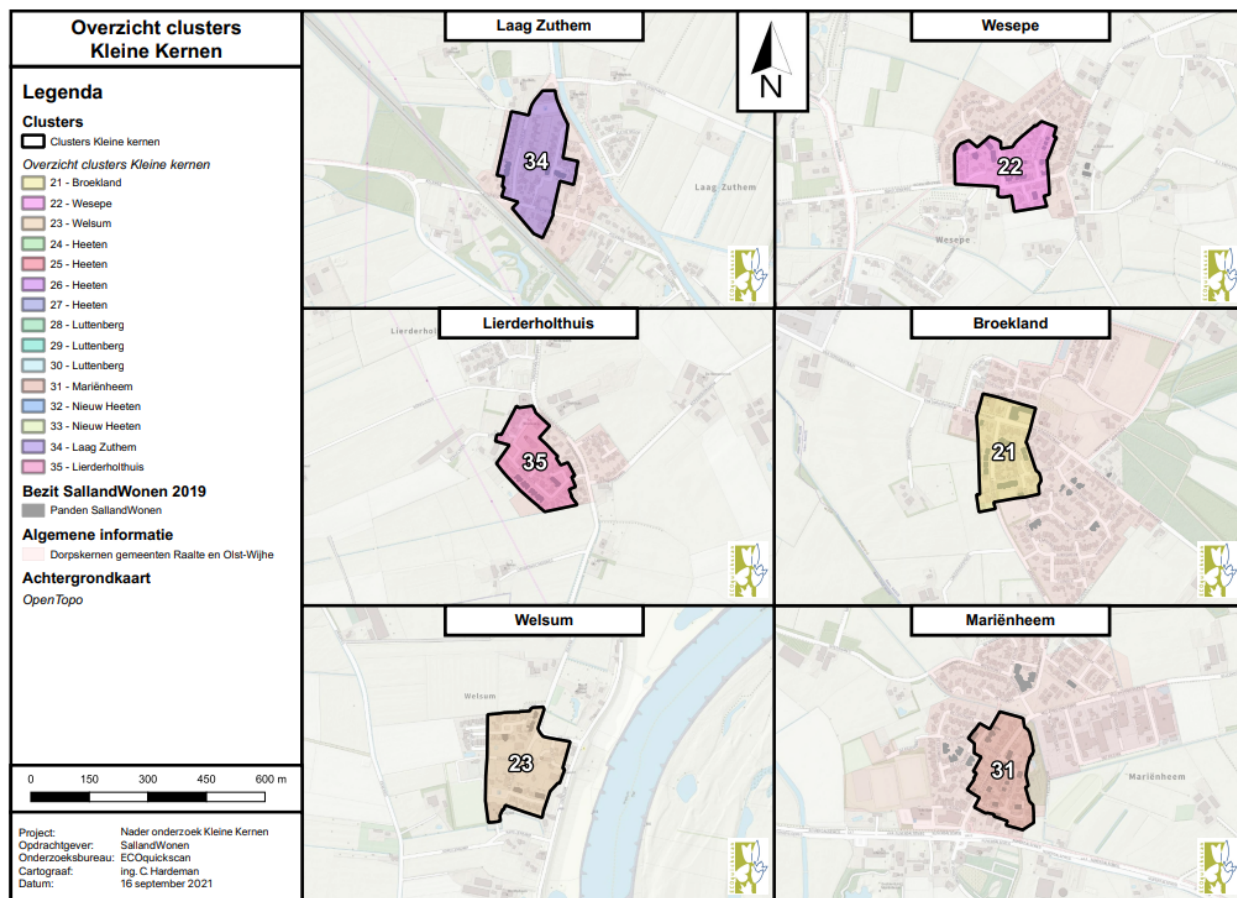
D. SLOTCONCLUSIE

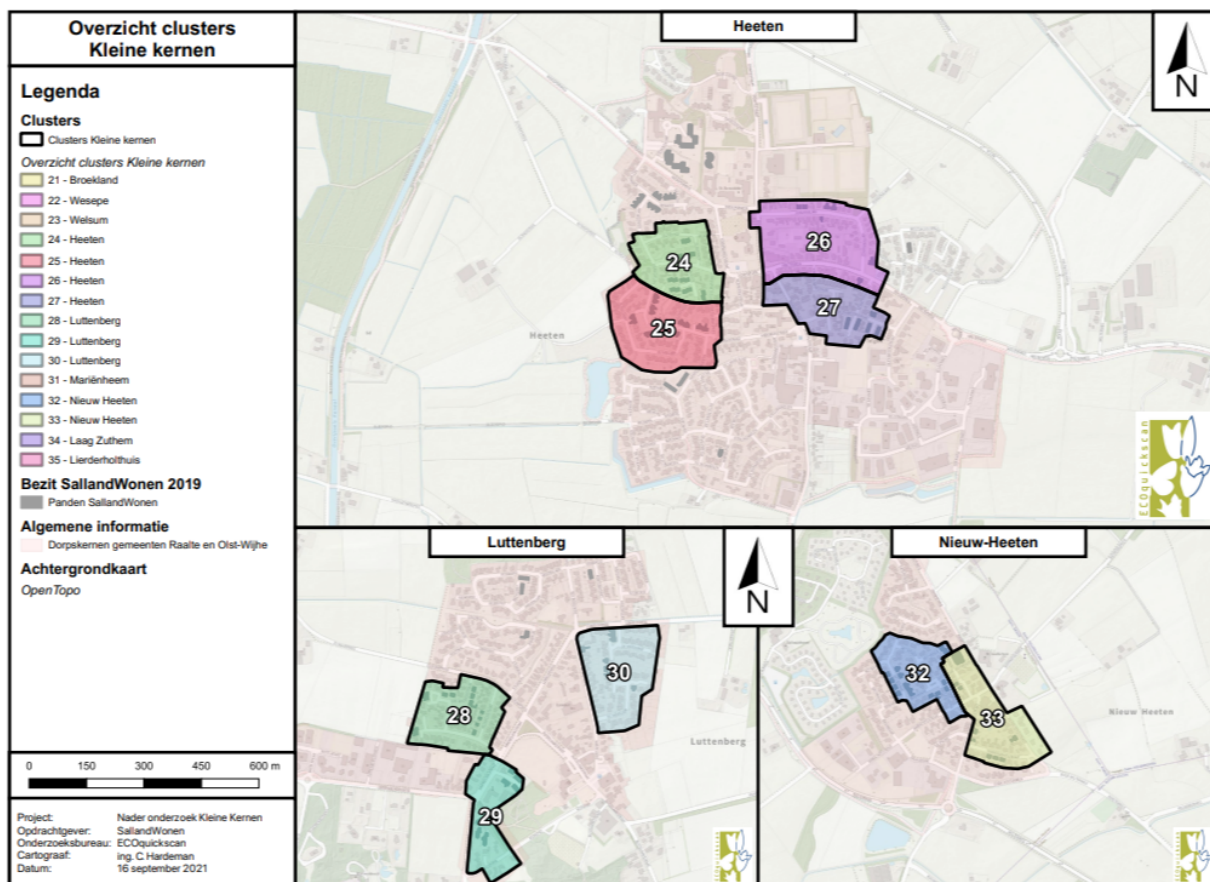
De ontheffing van de verbodsbepalingen om de nesten en rustplaatsen van de boerenwaluw, gierzwaluw, huismus, huiswaluw kerkuil, ransuil, spreeuw, steenuil en de zwarte roodstaart en de voortplantingsplaatsen en rustplaatsen van de gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, kleine dwergvleermuis, laatvlieger, meervleermuis, rosse vleermuis, ruige dwergvleermuis, tweekleurige vleermuis, watervleermuis en de boommarter, bunzing, eekhoorn, egel, hermelijn, steenmarter en de wezel te beschadigen en te vernielen kan op basis van de wettelijke en beleidsmatige regels worden verleend. De gunstige staat van instandhouding van de betrokken soorten wordt niet aangetast. Wij zijn van oordeel dat voor het doel van het project geen andere bevredigende oplossing is waarbij minder negatieve effecten op de beschermde soorten optreden. Daarnaast zijn wij van oordeel dat er een wettelijke belang is om de negatieve effecten op de betrokken soorten te rechtvaardigen. We verbinden wel voorschriften aan de ontheffing.

U heeft ook ontheffing aangevraagd van het verbod om de vogel- en vleermuissoorten te (ver)storen. Bij het ongeschikt maken van de verblijfplaatsen wordt rekening gehouden met de kwetsbare perioden van deze soortgroepen. Daarom is geen sprake van het (ver)storen van deze soorten. Ontheffing van dit verbod is niet noodzakelijk.

De gevraagde ontheffing voor de baardvleermuis, bosvleermuis en de ringmus kunnen wij u niet verlenen. De reden hiervoor is dat het niet aannemelijk is dat verbodsbepalingen worden overtreden voor deze soorten.

Bijlage 1 overzicht plangebied met onderzoeksclusters

Bijlage 2 onderzoeksinspanning per onderzoekscluster

Soort of soortgroep	Functie	Dagdeel onderzoek	Soort onderzoek	Aantal bezoeken	Aantal personen	Onderzoeks-duur (uur)
Grondgebonden zoogdieren – egel en steenmarter	Individuele waarnemingen	Ochtend, avond en middernacht	Actief	1	1	1,5
Grondgebonden zoogdieren – kleine marterachtigen, boommarter en eekhoorn	Individuele waarnemingen	Overdag, ochtend, avond en middernacht	Passief	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Vleermuizen	Kraam- en grote zomerverblijfplaatsen	Avond	Actief	2	1	1,5
	Kraam- en grote zomerverblijfplaatsen	Ochtend	Actief	1	2	1,5
	Paarverblijfplaatsen	Avond	Actief	1	1	3 tot 3,5

Soort of soortgroep	Functie	Dagdeel onderzoek	Soort onderzoek	Aantal bezoeken	Aantal personen	Onderzoeks-duur (uur)
	Massawinter-verblijfplaatsen gewone dwergvleermuis	Middernacht	Actief	1	1	2,5
	Overige vleermuissoorten	Avond	Passief	2	1	1,5
Schemer- en nachtactieve vogels	Individuele waarnemingen	Avond, middernacht en ochtend	Passief	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Vroege broedvogels	Nestlocaties	Overdag	Actief	1	1	Zo lang als nodig is
Vroege broedvogels - overig	Nestlocaties	Overdag	Passief	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Late broedvogels - Gierzwaluw	Laagvliegende dieren	Avond	Actief	2	1	1
Late broedvogels - Boerenzwaluw en huiszwaluw	Nestlocaties	Overdag, ochtend, avond en middernacht	Actief	1	1	1

Bijlage 3 soorten waarvoor ontheffing wordt aangevraagd, per activiteit

Projectmatige onderhoud-, verduurzamings- en planmatige onderhoudsprojecten	Sloop en nieuwbouw (met verlies aan tuinen en bijgebouwen)
Grondgebonden zoogdieren	
Steenmarter	Steenmarter
	Boommarter (soms in bijgebouwen in een bosrijke, meer natuurlijke omgeving)
	Eekhoorn (soms in bijgebouwen in een bosrijke, meer natuurlijke omgeving)
	Bunzing (soms in bijgebouwen in een landelijke, meer natuurlijke omgeving)
	Hermelijn (soms in bijgebouwen in een landelijke, meer natuurlijke, omgeving)
	Wezel (soms in bijgebouwen in een landelijke, meer natuurlijke omgeving)
	Egel (in meer natuurlijke en verruigde tuinen)
Vleermuizen	
Gewone dwergvleermuis	Gewone dwergvleermuis
Ruige dwergvleermuis	Ruige dwergvleermuis
Laatvlieger	Laatvlieger
Gewone grootoorvleermuis*	Gewone grootoorvleermuis*
Tweekleurige vleermuis*	Tweekleurige vleermuis*
Meervleermuis*	Meervleermuis*
Watervleermuis*	Watervleermuis*
Baardvleermuis*	Baardvleermuis*
Bosvleermuis*	Bosvleermuis*
Rosse vleermuis*	Rosse vleermuis*
Kleine dwergvleermuis*	Kleine dwergvleermuis*

Projectmatige onderhoud-, verduurzamings- en planmatige onderhoudsprojecten	Sloop en nieuwbouw (met verlies aan tuinen en bijgebouwen)
--	---

Schemer- en nachtactieve vogels	
	Kerkuil (soms in historische gebouwen op zolders en in bijgebouwen)
	Steenuil (in bijgebouwen of op zolders in een landelijke omgeving)
	Ransuil (in groene tuinen met grote(re) bomen (bij voorkeur naaldbomen) nabij parken of buitengebied)
Vroege broedvogels	
Huismus	Huismus
Spreeuw	Spreeuw
	Zwarte roodstaart
	Ringmus
Broedvogels algemeen (zoals in gebouwen broedende kauw of scholekster op platte daken)	Broedvogels algemeen (zoals in gebouwen broedende kauw of scholekster op platte daken)
Late broedvogels	
Gierzwaluw	Gierzwaluw
Huiszwaluw	Huiszwaluw
Boerenzwaluw	Boerenzwaluw

*Voor de vleermuissoorten aangeduid met * worden zomerverblijfplaatsen verwacht op basis van veldwaarnemingen, batloggergegevens of via VleerMUS gegevens (zie ook het ecologisch onderzoek).*

Bijlage 4 natuurkalender (zoals weergegeven in paragraaf 4.6 van het SMP)

		Broedperiode: Geel= balts en nestbouw; Rood= aieren of niet vliegvlugge jongen; Blauw= verzorging vliegvlugge jongen.											
Soort		Jan	Feb	Mrt	Apr	Mai	Juni	Juli	Aug	Sept	Okt	Nov	Dec
Kerkuil		1	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2
Steenuil					1	2	2	2	2	2	2	2	2
Kansul				1	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Gierzwaluw						1	2	2	2	2	2	2	2
Boerenzwaluw					1	1	2	2	2	2	2	2	2
Huiszwaluw					1	1	2	2	2	2	2	2	2
Zwarte Roodstaart					1	2	2	2	2	2	2	2	2
Bonte Vliegenvanger					1	2	2	2	2	2	2	2	2
Huismus				1	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Ringmus				1	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Soort													
Wiesel	Zoogtijd												
Hermelijn	Zoogtijd												
Buizing	Zoogtijd												
Steenmarter	Zoogtijd												
Eekhoorn	Zoogtijd												
Boommarter	Zoogtijd												
Egel	Zoogtijd												
	Winternest												
Gewone	Zomerverblijf												
	Winterverblijf												
	Paartijd/voortplanting												
Ruige deersvleermuis	Paartijd/voortplanting												
Laafleger	Zomerverblijf												
	Winterverblijf												
Gewone	Zomerverblijf												
Tweekleurige	Zomerverblijf												
Meersvleermuis	Zomerverblijf												
Watersvleermuis	Zomerverblijf												
Baarsvleermuis	Zomerverblijf												
Bovsleermuis	Zomerverblijf												
Rosse vleermuis	Verblijfplaats in bomen												
Kleine dwergvleermuis	Zomerverblijf												

Bijlage 5 ambitie niveaus van de mitigatie opgave

	Aantal verblijven/nest- en per 50 woningen	Minimale mitigatie	Natuurinclusief bouwen en renoveren Ambitie per 50 woningen (aantal nieuwe voorzieningen op basis van ambitiekaarten)		
			★ ¹	★★★ ¹	★★★★★ ¹
Leefomgeving					
Sloop en nieuwbouw	n.v.t.	n.v.t.	1 ²	1 ²	2 ²
Grondgebonden zoogdieren					
Marters, eekhoorn, egel	n.v.t.	n.v.t.	1 ³	1 ³	2 ³
Vleermuizen					
Vleermuizen (klein) ^{4 en 5}	2	15	20	43	90
Vleermuizen (kraam) ⁵		3	5	7	10
Vleermuizen (winter)	-	-	1 ⁶	1 ⁶	1 ⁶
Schermer- en nachttactieve vogels					
Ransuil, kerkuil en steenuil	n.v.t.	n.v.t.	1 ⁷	1 ⁷	1 ⁷
Vroege broedvogels					
Huisemus	7	14	25	50	100
Overige broedvogels	n.v.t.	7	14 ⁸	25 ⁸	50 ⁸
Late broedvogels					
Gierzwaluw	1	10 ⁹	20	40	80
Huis- en boerenzwaluw	n.v.t.	Minimaal aantal nestkommen dat aanwezig is	20+ ¹⁰	20+ ¹⁰	20+ ¹⁰

Aantallen nieuwe voorzieningen per 50 woningen per soort of soortgroep.

De ambitie is minimaal 1 ster (★) per project. Voor projecten gelegen in een deelcluster waar een hogere ambitie ecologisch zinvol (kansrijk) is op basis van de ambitiekaarten, wordt dit uitgevoerd voor de betreffende soort of soortgroep. Voor projecten gelegen in deelclusters waar volgens de ambitiekaarten de ambitie 1 ster is, is het nastreven van een hogere ambitie voor een soort of soortgroep een vrijblijvende keuze van SallandWonen. Voor deze projecten waar sprake is van het realiseren van een plus kan ook worden gekozen voor opbouwvoorzieningen in plaats van inbouw.

- ¹Voor projecten met meer of minder woningen wordt de hoeveelheid te realiseren voorzieningen voor natuurinclusief bouwen en renoveren naar rato aangepast. 1 voorziening per soort of soortgroep is het minimum, ongeacht hoe klein een project is.
- ²Bij sloop- en nieuwbouwprojecten wordt minimaal 1 voorziening getroffen die bijdraagt aan een groenere leefomgeving (voorbeelden zijn opgenomen in paragraaf 10.3).
- ³Bij projectmatige onderhoud- en verduurzamingsprojecten ontvangen bewoners een folder met informatie hoe zij hun tuin geschikt kunnen maken voor bijvoorbeeld egels en marters door het creëren van egeltunnels of een schuilplek. Daarnaast wordt bij nieuwbouwprojecten minimaal 1 voorziening getroffen voor marters, egel of eekhoorn. De te realiseren voorziening(en) wordt door een ter zake kundige ecooloog bepaald, mede gebaseerd op ligging en potentie plangebied. Indien er uit het werkplan voor het nieuwbouwproject is

gebleken dat er in de bestaande situatie (de sloop) aanwijzingen waren dat er sprake is van een verblijfplaats, worden minimaal 2 voorzieningen getroffen.

⁴Minimaal 25% ook geschikt voor vrijhangende soorten

⁵Minimaal de helft ook geschikt voor laatvlieger.

⁶Maatwerk oplossing: indien binnen een project gestapelde bouw aanwezig is, wordt er 1 voorziening voor een massawinterverblijf gerealiseerd.

⁷Bij projectmatige onderhoudsprojecten ontvangen bewoners een folder met informatie hoe zij hun tuin geschikt kunnen maken voor uilen. Denk bij een ransuil bijvoorbeeld aan het aanplanten (of behouden) van een conifeer of bladhoudende boom of struik. Daarnaast wordt bij nieuwbouwprojecten minimaal 1 voorziening getroffen voor uilen. De te realiseren voorziening(en) wordt door een ter zake kundige ecooloog bepaald, mede gebaseerd op ligging en potentie plangebied en vooral ook territoria (idem bij omliggende projecten waar reeds voorzieningen zijn getroffen).

⁸Naast voorzieningen voor huismus worden ook nestkasten voor overige broedvogels ingebouwd (indien dit bouwtechnisch mogelijk is), opgehangen of uitgedeeld aan bewoners. Verspreid over het plangebied wordt een diversiteit aan nestkasten (mezenkast, halfopen kast etc.) aangeboden. De meeste van deze vroege broedvogels, zoals mezen, zijn territoriaal. Voorzieningen voor zwarte roodstaart zijn zinvol in deelclusters 3A, 9B, 9C, 10A, 10C, 15A, 18A (spoorzijde) en 19C.

⁹Aantal te realiseren voorzieningen is reeds verhoogd ten opzichte van wat wordt verwacht aan verblijfplaatsen.

¹⁰Nestkommen worden alleen geplaatst binnen de clusters (of projecten) waar de dieren zijn aangetroffen of kan uitbreiden vanwege de binding met benodigde habitat. Er worden minstens 20 nestkommen aangebracht, geclusterd in kleine groepjes. Extra nestkasten boven de 20 worden in mindering gebracht van de ambitie voor overige broedvogels (vanaf ambitie 2 sterren ★★ en 3 sterren ★★★). Naast de 20 nestkommen worden '+' voorzieningen aangebracht zodat ook natuurlijke nesten kunnen worden gebouwd.